

125/2005

Jessika Rapo & Johanna Kullas

**Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden
yleissuunnitelma
Toholampi**

VAASA 2005

Valokuvat: Jessika Rapo & Johanna Kullas
Kartat: Jessika Rapo & Johanna Kullas
Paino: Multiprint Oy
Vaasa 2005

Sisällys

---

1 Johdanto	4
2 Menetelmät	5
3 Suunnittelualue	6
3.1 Alueen sijainti, pinta-ala ja aiemmat suunnitelmat	6
3.2 Toholammin maiseman ja maankäytön historia	6
3.3 Kallio, maaperä ja korkokuva	7
3.4 Luonto ja lajisto	7
4 Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma	11
4.1 Suunnitelman sisältö ja karttamerkinnät	11
4.2 Kohdekuvaukset ja hoitosuosituks	13
4.2.1 Yleistä	13
4.2.2 Kohteet 1–5 (kartat 7–8)	13
4.2.3 Kohteet 6–16 (kartat 9–10)	16
4.2.4 Kohteet 17–21 (kartat 11–12)	22
4.2.5 Kohteet 22–24 (kartat 13–14)	26
4.2.6 Kohteet 25–30 (kartat 15–16)	28
4.2.7 Kohteet 31–33 (kartat 17–18)	32
4.2.8 Kohteet 34–36 (Kartat 19–20)	34
5 Hoitotoimenpiteiden toteutus ja rahoitus	37
5.1 Ympäristötuen erityistuet	37
5.2 Erityisen merkittävät perinnebiotoopit	37
5.3 Perinneympäristöjen hoitoavustus	37
6 Hoitotoimenpiteistä	38
6.1 Raivaus	38
6.2 Laidunnus	38
6.3 Niitto	39
6.4 Kulotus	39
Lähteet	40

1

Johdanto

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan sitä eliölajien ja niiden elinympäristöjen runsautta, joka on syntynyt vuosikymmeniä jatkuneiden perinteisten maankäyttötapojen seurauksena. Perinteisen maatalouden synnyttämiä elinympäristöjä kutsutaan perinnebiotoopeiksi. Niihin lukeutuvat esimerkiksi niityt, hakamaat ja metsälaitumet. Perinnebiotoopit sekä muut luonnon monimuotoisuutta lisäävät kohteet, kuten peltojen metsäsaarekkeet, ojien ja purojen pientareet sekä latojen ympäristöt, ovat nopeasti häviämässä maatalousympäristöstämme maankäyttötapojen muuttuessa.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun tavoitteena on ohjata ja tehostaa maatalousympäristön luonnon hoitoa, saattaa käytöstä poistuneet kohteet hoidon pariin sekä löytää uusia arvokkaita kohteita. Yleissuunnitelmassa jokainen inventoitu kohde kuvataan erikseen ja niille ehdotetaan hoitotoimenpiteitä sekä sopivaa rahoitusmuotoa. Koska ympäristötukijärjestelmä kattaa jopa 96 % maamme peltopinta-alasta, on erityistuella erittäin tärkeä rooli. Ympäristötukien erityistukia voi nimittäin hakea juuri kyseisten kohteiden hoitoa ja ylläpitoa varten. Yleissuunnittelussa on lähinnä tarkasteltu maiseman kehittämistä sekä perinnebiotooppien ja luonnon monimuotoisuuden hoitoa varten soveltuvia tukia. Tukien hakeminen ja hoitotoimenpiteisiin ryhtymien on kuitenkin aina vapaaehtoista. Yleissuunnittelussa löydetyt kohteet ovat esimerkkikohteita ja kohteelle esitetty tukimuoto on vain inventoijan ehdotus: joskus sopivia tukimuotoja voi olla monta.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden rikastuttamiseksi ja elvyttämiseksi maa- ja metsätalousministeriö rahoittaa 'Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmien' laatimista. Ensimmäiset pilottihankkeet valmistuivat Vihdissä ja Halikossa vuonna 2001 ja niiden jälkeen on maatalousalueiden yleissuunnitelmia laadittu kaikkien alueellisten ympäristökeskusten alueille. Länsi-Suomen ympäristökeskuksen toimialueella Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma -hanke on kolmas laatuaan: Ensimmäinen hanke toteutettiin vuonna 2003 Kristiinankaupungin Härkmerifjärdenillä, ja vuonna 2004 yleissuunnitelma valmistui Ylistaroon. Toholammin alueelle suunnitelma on laadittu vuosien 2004–2005 aikana.

2

Menetelmät

Yleissuunnittelualue sijaitsee osittain Lestijokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella, mikä tekee alueesta erinomaisen yleissuunnittelualan. Toholampi soveltuu suunnittelukohteeksi arvokkaan jokiympäristönsä ja maankäyttöperinteidensä ansiosta. Myös maatalouden ympäristötuen erityistukien vähyys ja aiemmin inventoitujen perinnebiotooppien runsaus vaikutti valintaan. Kohteiden hoitomahdollisuuksia ajatellen on myös tärkeää, että alueelta löytyy laiduneläimiä.

Toholammin maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma -hanketta varten perustettiin kesäkuussa 2004 alueellinen ohjausryhmä, johon kutsuttiin sekä viranomaisia että paikallisia edustajia Toholammilta. Ohjausryhmässä Toholampea ovat edustaneet Timo Heikkilä Keski-Pohjanmaan Metsänhoitoyhdistyksestä, Unto Nikunen Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta, Pentti Leppäaho Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto -paikallisyhdistyksestä, Antero Olkkola Purontakasen kyläyhdistyksestä ja Toholammin ympäristösihteeri Jukka Nurmela, joka myös toimi ohjausryhmän puheenjohtajana. Lisäksi ohjausryhmään kuuluivat Lars Björkgård Pohjanmaan TE-keskuksesta, Liisa Koskela Pro Agria Keski-Pohjanmaan maaseutukeskuksesta, sekä Leena Rinkineva-Kantola ja Jouni Hongell Länsi-Suomen ympäristökeskuksesta. Projektin vetäjänä toimi ympäristökeskuksen suunnittelija Jessika Rapo, joka yhdessä Johanna Kullaksen kanssa hoiti maastotyöt. Ohjausryhmän ensimmäisessä kokouksessa hankkeelle asetettiin seuraavat paikalliset tavoitteet:

- vaalia Lestijoen maatalousmaiseman avoimuutta ja monipuolisuutta
- pysäyttää maatalousmaiseman metsittyminen ja pensoittuminen
- korostaa perinteistä maatalousmaisemaa
- auttaa toteuttamaan Lestijokilaaksoon tehtyä maisemanhoitosuunnitelmaa
- auttaa ja kannustaa maanviljelijöitä hakemaan maatalouden ympäristötuen erityistukia
- parantaa viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta

Toholammin suunnittelualueeksi rajattiin alue, joka seuraa Lestijokilaakson maisema-alueita Toholammin keskustasta Sykäraisiin saakka. Alue katsottiin sopivan kokoiseksi inventointitöitä ja maastokauden kestoa ajatellen. Perinnebiotooppien lisäksi alueelta löytyy muinaismuistoja, arvokkaita rakennuksia sekä muutamia uhanalaisten eliöiden esiintymispaikkoja. Koko Lestijoki on Natura 2000 -aluetta.

Hankkeen käynnistymisestä tiedotettiin heinäkuun puolella välissä järjestetyssä lehdistötilaisuudessa, jonka jälkeen kaikille alueen noin 180 maanomistajalle lähetettiin kirje, jossa informoitiin hankkeesta sekä maastotöiden alkamisesta. Inventoinnit suoritettiin Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluoppaan (Heikkilä toim. 2002) menetelmiä käyttäen. Maanomistajiin pyrittiin ottamaan yhteyttä puhelimitse, jotta mahdollisia kohteita löytyisi paremmin ja maastotyöt helpottuisivat. Maanomistajien vihjeiden perusteella löytyikin muutama uusi kohde. Kiitettävä osa maanviljelijöistä otti omatoimisesti yhteyttä ja muutamat osallistuivat maastokäynneille. Lopuksi maastotöiden tulokset sekä inventoitujen kohteiden rajaukset siirrettiin paikkatietojärjestelmään.

Marraskuussa 2004 Toholammin kunnantalolla järjestettiin yleinen tiedotustilaisuus, jossa maastotöiden tuottamista tuloksista kerrottiin suunnittelualan maanomistajille. Tilaisuudessa mukana oli myös asiantuntijoita, muun muassa Tuija Forsström Keski-Pohjanmaan Pro Agriasta sekä Lars Björkgård Pohjanmaan TE-keskuksesta, kertomassa erityistukien hakumenettelystä ja vastaamassa kysymyksiin. Koska projekti sai maa- ja metsätalousministeriöltä rahoitusta vain vuoden 2004 loppuun, jouduttiin yleissuunnitelman raportin kirjoittamista varten hakemaan lisärahoitusta keväällä 2005. Hankkeesta ilmestynyt raportti kohdekuvauksiineen, rajauksineen ja hoitosuosituksineen toimitetaan kaikille suunnittelualan maanomistajille. Raportti on myös saatavilla kunnantalolla ja ympäristökeskuksessa.

3

Suunnittelualue

3.1 Alueen sijainti, pinta-ala ja aiemmat suunnitelmat

Lestijoen vesistöalue sijaitsee Länsi-Suomen läänin pohjoisosassa, ja se virtaa kaakkois-luoteissuuntaisena Himangan, Lestijärven ja Toholammin läpi. Lestijoki saa alkunsa Lestijärvestä ja laskee Pohjanlahteen. Useat pienet sivujoet ja järvet laskevat jokeen, ja sen juoksulta löytyy erikokoisia koskia. Lestijokilaakso on keskipohjalaiseksi viljely-alueeksi hyvinkin erikoinen: suuret korkeuserot, kiemurteleva joki kapeine jokilaaksoineen, jyrkät pientareet ja syvät joen, purojen ja ojien notkot tekevät alueesta omaleimaisen. Toholammilla erikoista on se, että asutus ei ole muiden jokikylien lailla keskittynyt joen rantaan, vaan kauemmaksi jokilaakson kumpareille.

Lestijokilaakso kuuluu valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin, joita löytyy yhteensä 156 kpl eri puolilta Suomea. Lestijoen maisema-alueen pinta-ala on 4880 ha ja Toholammin kunnan kohdalla alue jakautuu joen molemmin puolin. Lestijokilaakso on aikoinaan valittu maisema-alueeksi koska jokimaisema edustaa keskipohjalaista viljelymaisemaa, jonka asutus on haikunut kapean jokilaakson reunakumpareille. Maisema-arvon on myöntänyt ympäristöministeriö vuonna 1993.

Lestijokivarsi on myös Natura 2000 -aluetta. Joessa esiintyy alkuperäinen nahkiaiskanta ja se on tärkeä koskikarojen talvehtimisalue. Joki on myös eräs viimeisistä meritaimenen lisääntymispaikoista Pohjanmaan rannikkoalueella. Natura-alueen lisäksi osa Lestijoen koskista kuuluu vuonna 1986 annetun koskien suojelulain piiriin. Laki suojelee koskialueita rakentamiselta ja pyrkii estämään voimassa olevan voimatalouden kehittämistä. Tavoitteena on säilyttää koskialueet rakentamattomina.

Valtakunnallisen perinnebiotoppikartoituksen aikana Toholammin kunnan alueelta on löytynyt kahdeksan erityyppistä perinnebiotooppia, lähinnä hakamaita ja joenrantaniittyjä, jotka ovat luokiteltu paikallisesti arvokkaiksi. Maakunnallisesti arvokkaiksi kohteiksi on luokiteltu kolme kohdetta. Perinnebiotooppien yhteispinta-ala on Toholammin osalta 11,3 ha.

Yleissuunnittelualue, joka on pinta-alaltaan 5480 ha, käsittää Lestijokilaakson Toholammin kunnan alueelta. Yleissuunnittelualue seuraa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, joka on asuttua ja viljeltyä Lestijokilaaksoa, rajautuen metsäisiin ja soisiin selänteihin. Alue alkaa Toholammin kirkonkylältä ja jatkuu etelään Sykäräisiin saakka, ja se käsittää jokilaakson viljelymaiseman. Aluetta rajattaessa on yritetty huomioida kaikki aiemmista tutkimuksista selvinneet luonto- ja kulttuurimaisemakohteet, kuten arvokkaat rakennusympäristöt ja muinaismuistot. Koko yleissuunnittelualue sekä esiselvityskohteet hahmottuvat kartasta 1 ja esiselvityksen tulokset selviävät kartoista 2–5.

3.2 Toholammin maiseman ja maankäytön historia

Lestijokilaakson ja Toholammin asutuksen historia alkaa kivikaudelta, jolta on peräisin useampi esine- ja asuinpaikkalöytö (7500–7000 eKr.). Löydöt sijoittuvat usein lähelle Littorina -meren rantaviivaa, eli Itämeren jääkauden jälkeisen kehittymisen varhaisvaiheille. Tuolloin rantaviiva oli jopa 100 metriä merenpinnan yläpuolella ja jokilaakso muodosti asutukselle suojaisan merenlahden. Lestijokilaakso pääsi syntymään, kun maa alkoi kohota ja vesi sitä myöten laskea. Rautakauden jälkeen Toholammin alue on kuitenkin autioitunut tuntemattomasta syystä, sillä alueelta ei ole tehty pronssi- tai rautakauden asutusten löytöjä. Esihistoriallisen asutuksen hävittyä Lestijokilaakso on toiminut eräänlaisena erämaa-alueena: Alueella on liikkunut kainuulaisia, pirkkalaisia ja jopa karjalaisia eräkävijöitä. Paikan nimet kertovat myös lappalaisten liikkuneen alueella.

Eräkävijät asuivat paikalla koko pyyntikauden ajan, mutta pikku hiljaa rakennuksiin muutti myös vakiutuista asutusta ja erämaata alettiin raivata viljelymaaksi. Pysyvän asutuksen synnyinajankohtaa ei tarkkaan tiedetä, mutta ainakin 1500-luvulta peräisin olevia asiakirjoja on löytynyt. 1700-luvulla asutus lisääntyi huo-

mattavasti ja tiestö alkoi kehittyä. Maanviljelys ja asutus kehittyivät ja keskittyivät Kirkkojärven ympärille, ja muualla jokilaaksossa asutus oli hyvin hajanaista. Peltoalan kehitys oli aluksi hidasta, laajentuen vain muutamia hehtaareita usean vuosikymmenen aikana. 1570-luvulla peltoja oli viisi hehtaaria ja 300 vuotta myöhemmin, vuonna 1880 hehtaarimäärä oli jo lähes 1500.

Nykyinen Toholammin viljelyalue koostuu noin 40 kilometriä pitkästä peltoaukeasta, joka raivattiin 1880-luvulla alkaneella uudisraivaajakaudella. Ensimmäisen maailmansodan aikoihin peltoalaa oli jo noin 5500 hehtaaria ja asutuksen kasvaessa peltoala laajeni nopeaa vauhtia. Nykyään peltoalaa löytyy 8700 hehtaarin verran, joskin niittyala on pienentynyt. Jäljellä olevat niityt löytyvät lähinnä joen ja purojen törmistä. Koko Lestijokilaakson viljelymaisemassa muutoksia on tapahtunut hyvin vähän viimeisen 50 vuoden aikana. Muutokset koskevat lähinnä viljeltyä pinta-alaa, joka on vähentynyt viljelyksestä poisjääneiden peltojen kasvaessa umpeen, sekä latoja, jotka ovat häviämässä maisemakuvasta.

Maatalous on ollut kautta historian Lestijokilaakson tärkein elinkeino. Jokisuiden koskissa on myös kalastettu ahkerasti. Nykyajan maatalous on keskittynyt lähinnä maidontuotantoon ja maitokarjaa näkee laiduntamassa suuria peltoaukeita.

3.3 Kallio, maaperä ja korkokuva

Lestijokilaakso on sijoittunut Pohjanmaan liuskekivivyöhykkeelle. Erilaiset liuskekivet dominoivat kallioperää Toholammin kunnan alueella yhdessä granodioriitin, mikrokliinigraniitin, gabron ja dioniitin kanssa. Pääkivilajien lisäksi jonkin verran amfiboliittia esiintyy Lestijoen yläjuoksulla.

Kapean jokilaakson maaperä on savea, silttiä ja hiekkaa, mutta siellä esiintyy myös kumpumoreeni-muodostumia, jotka näkyvät maisemassa peltojen keskellä sijaitsevina metsäsaarekkeina. Jokea reunustavien selänteiden ja kumpareiden maaperä on moreenimaata, joiden välistä voi löytyä turvepainanteita. Jokilaakson parhaat viljelymaat löytyvät joen rannoilta.

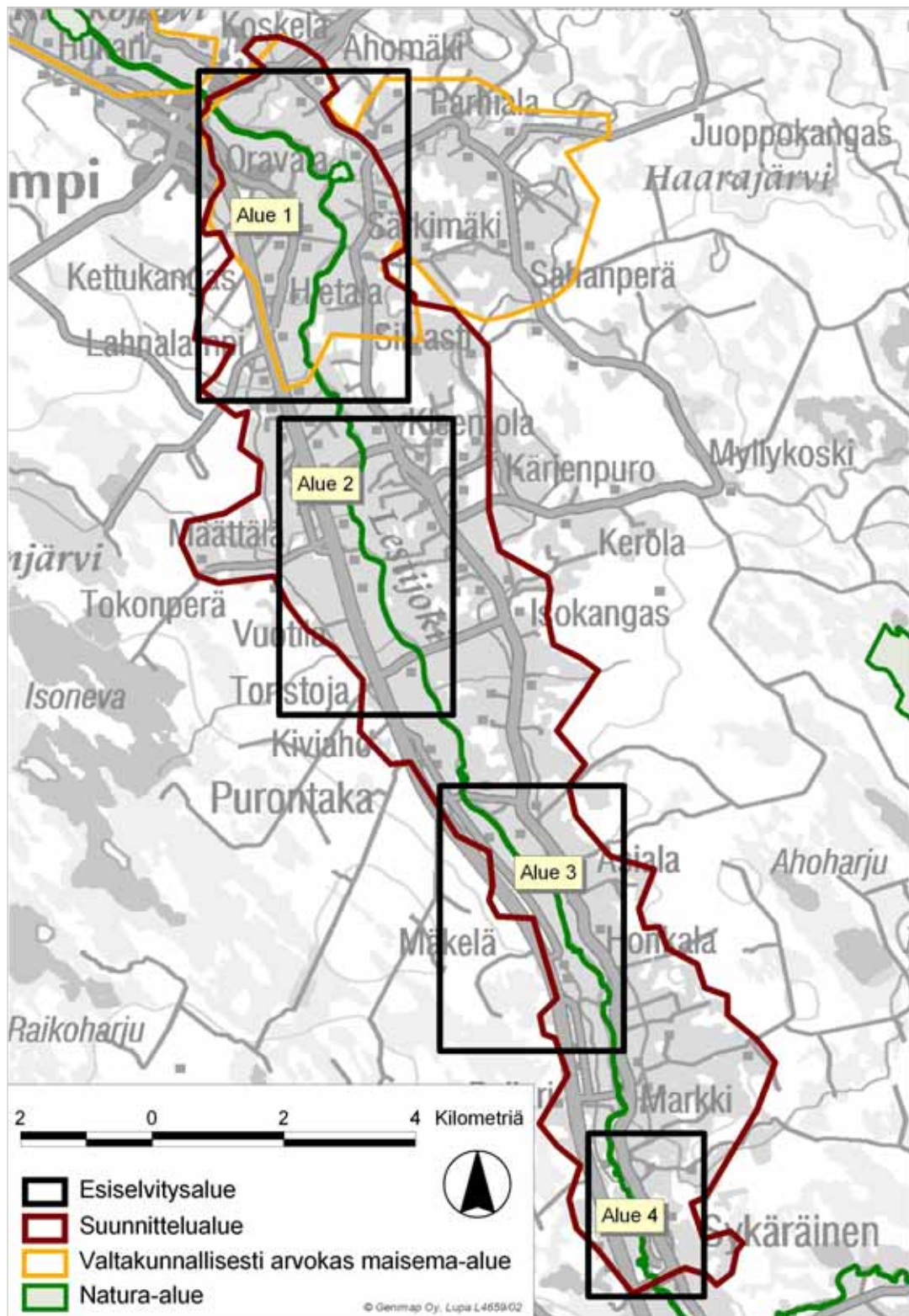
Lestijoen yläjuoksulta alkaa luode-kaakkoisuuntainen harjajakso, joka päättyy Sykäräisiin. Kalliopaljastumat jäävät Toholammin alueella vähäisiksi, mutta sen sijaan korkeuserot voivat jokilaaksossa nousta jopa 20 metriin. Välillä joki luikertelee kanjonimaisissa uomissa, välillä laakson pohja on tasaisempaa. Näissä kohdissa joki jopa tulvii keväisin tai kesäisin ja etenkin kesätulvat ovat päässeet aiheuttamaan haittoja viljelylle.

3.4 Luonto ja lajisto

Toholampi kuuluu keskiboreaaliseen Pohjanmaan vyöhykkeeseen ja kunnan metsät ovat havupuuvaltaisia. Kunnan pinta-alasta (577 km²) noin 1 % verran on vettä, 6,5 % metsää ja lähes puolet kunnan maapinta-alasta on jokilaakson ulkopuolella sijaitsevia soita. Suojeltuja suokohteita ovat Ritaneva ja Kivineva, jotka molemmat ovat Natura-kohteita ja kuuluvat lisäksi soidensuojeluohjelmaan. Koko Lestijoki on myös Natura-kohde, alkuperäisen meritaimen- ja nahkiaistaimenkantansa vuoksi. Kivinevan-Toimikonnevan-Ison Lampinevan soidensuojelualue, joka ylettyy osittain Lestijärven kunnan alueelle, on luonnonsuojelu- ja erämaa-alueita. Lestijoen alajuoksulla, lähellä Kannuksen kuntarajaa sijaitsee luonnonsuojelualue, johon kuuluu osa Lestijoen ranta-alueesta.

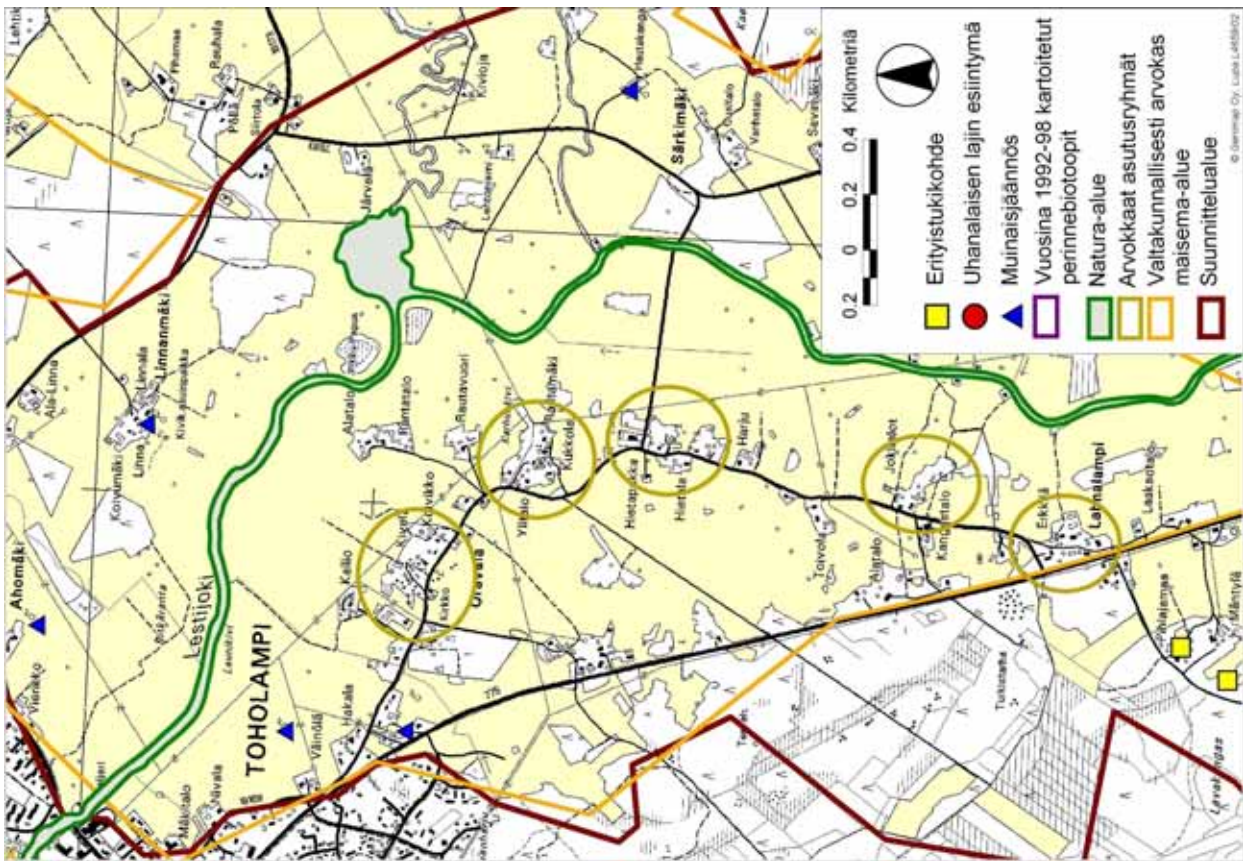
Joen pientareet ja laakson kumpareet ovat usein viljeltyä tai laidunnettua peltoaukeaa, jossa metsäsaarekkeita on hyvin vähän. Pellot ulottuvat aivan jokirantaan ja niitä reunustaa usein talousmetsä. Laaksoa reunustavilla moreeniselänteillä variksenmarja-puolukkatyyppin männikkö on vallitseva metsätyyppi. Joen ja purojen pientareet ovat usein olleet laidun- tai niittokäytössä, joten Lestijokilaakson maisema on hyvinkin avointa. Kumpareet ja notkot tuovat vaihtelevuutta kauniiseen maisemaan. Etenkin Sykäräisten tienoilla useat rantaniityt sekä joen ja purojen risteyksiin syntyneet syvät notkot ovat edelleen laidunkäytössä. Luonnonniittyjen määrä on kuitenkin vähentynyt huomattavasti viime vuosikymmenien aikana, ja useat niityt kasvavat korkeaa, rehevää suurruohoa. Näillä kosteilla suurruohoniityillä, jotka Toholammin alueella ovat hyvinkin laajoja ja monipuolisia, esiintyy lähinnä maitohorsmaa, koiran- ja vuohenputkea sekä mesiangervoa. Uhanalaisista lajeista kerrottakoon, että Toholammin alueelta on löytynyt muun muassa vaaleasaran (*Carex livida*), kaitakämmekän (*Dactylorhiza traunsteineri*), ruskopiirtoheinän (*Rynchospora fusca*) ja rimpivihvilän

(*Juncus stygius*) esiintymät. Kesän inventointien yhteydessä löytyi myös alueellisesti uhanalaista ketonoidanlukkoa (*Botrychium lunaria*), kevätlinnunsilmää (*Chrysosplenium alternifolium*) ja musta-apilaa (*Trifolium spadiceum*).

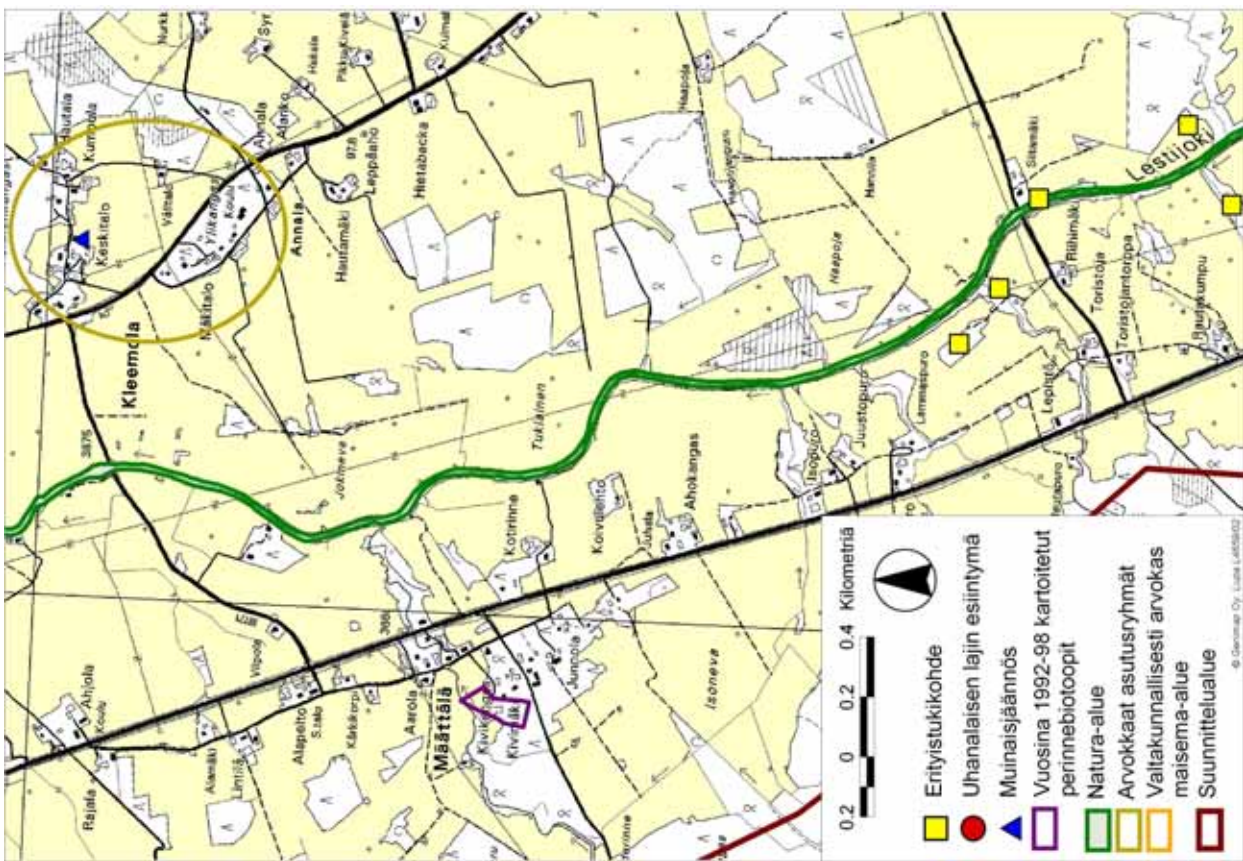

Kartta 1. Toholammin maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelualue sekä esiselvitysalueet. Esiselvitysalueista selviää tarkemmin ne yksityiskohdat, jotka on otettu huomioon yleissuunnitelma-alueetta suunniteltaessa. Erityistukikohteet ovat joko voimassa olevia tai entisiä sopimuksia.

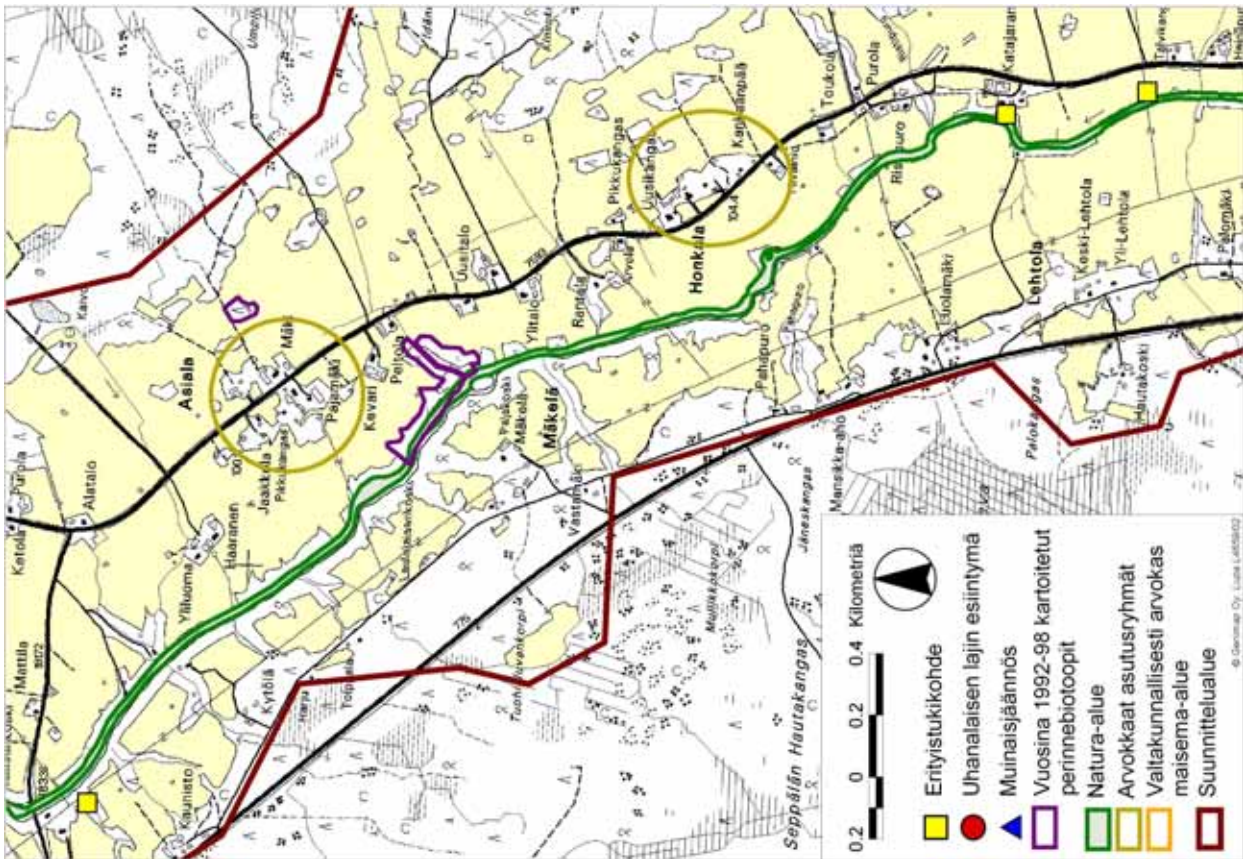

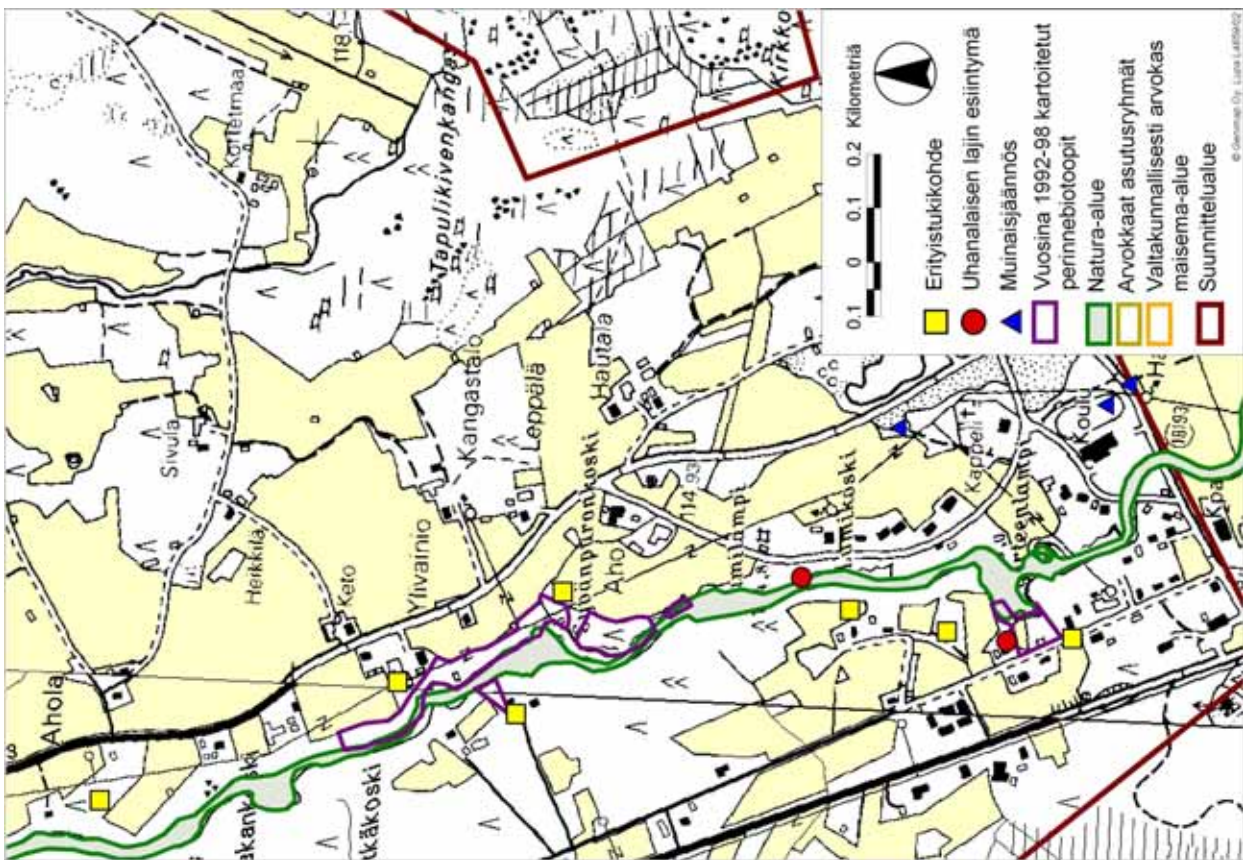
Kartta 2. Esiselvitysalue 1.

Kartta 3. Esiselvitysalue 2.

Kartta 4. Esiselvitysalue 3.

Kartta 5. Esiselvitysalue 4.

4

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

4.1 Suunnitelman sisältö ja karttamerkinnot

Yleissuunnitteluun liittyvät maastotyöt suoritettiin heinä-elokuun 2004 aikana, jolloin inventoitiin koko 5480 hehtaarin suuruinen alue. Kartoitustöissä pyrittiin etsimään sellaisia maatalousympäristöön rajautuvia kohteita, jotka tarjoavat kasveille, linnuille, pieneläimille ja hyönteisille mahdollisimman monipuolisen elinympäristön. Luonnon monimuotoisuuskohteita muodostavat perinnebiotooppien lisäksi monet muut perinteisen maatalouden muovaamat elinympäristöt. Yleissuunnittelualueelta on etsitty seuraavia elinympäristötyyppejä, jotka jakautuvat neljään eri ryhmään:

A Perinnebiotoopit

- Tuoreet niityt
- Joenrantaniityt
- Hakamaat
- Metsälaitumet

B Peltoon rajautuvat elinympäristöt

- Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet
- Peltojen metsäsaarekkeet
- Peltojen kivisaarekkeet
- Peltojen puu- ja pensasryhmät, maisemapuut
- Pelto- ja tilustiet pientareineen
- Jokikäytävät, puro- ja ojanotkot pientareineen

C Kosteikot ja pienvedet

- Joen tai ojan risteyskohtien levennyksien kosteikot

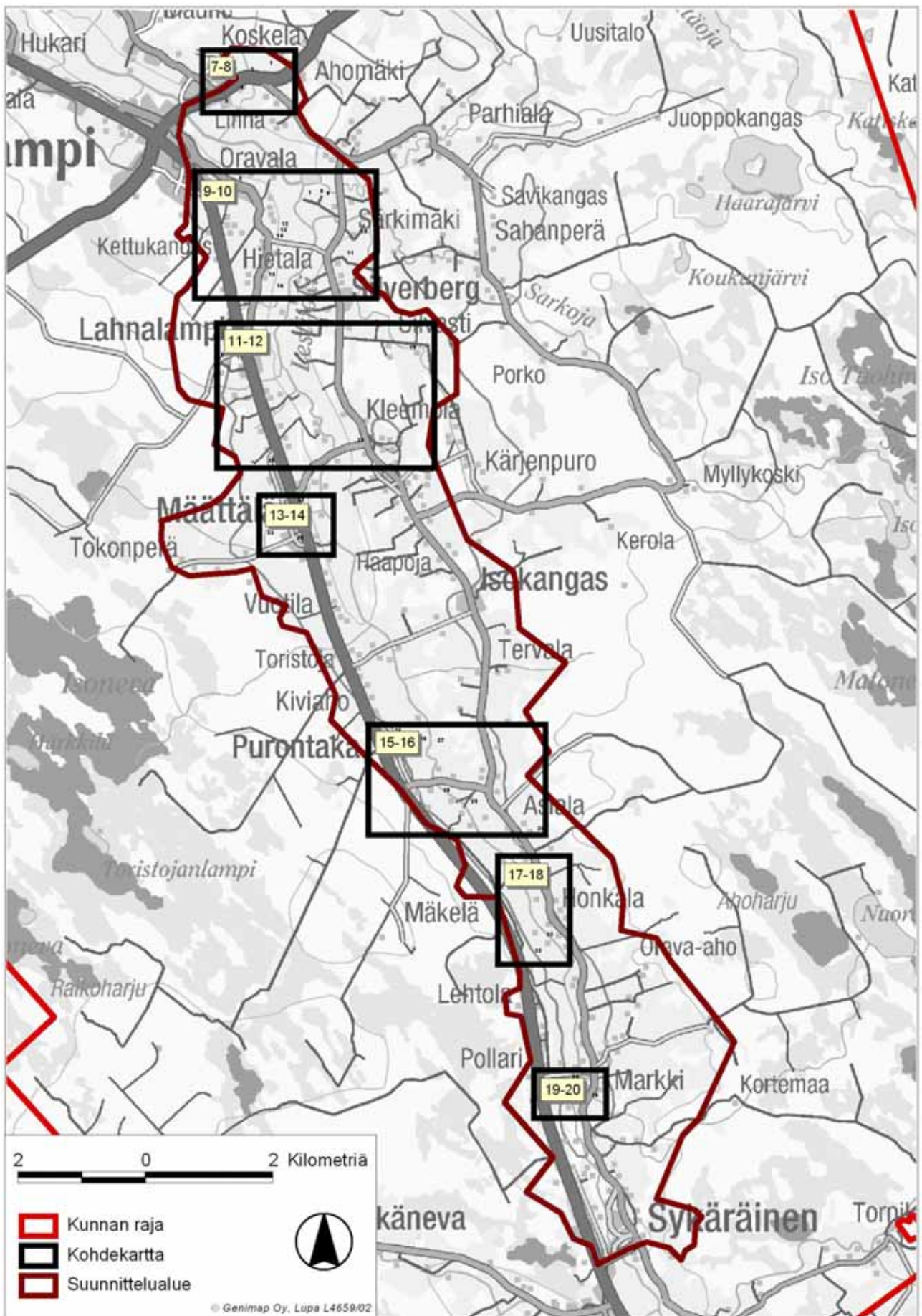
D Muut luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät ympäristöt

- Avoimet sekakasvustot
- Ladot ympäristöineen
- Kiviaidat ja kiviröykkiöt

Apuna käytettiin aiempia luontoselvityksiä sekä valtakunnallisen perinnebiotooppikartoituksen inventointituloksia. Näiden raporttien avulla löydetty kohteet ovat automaattisesti sisällytetty suunnitelmaan, eikä niillä ole erikseen käyty. Koska kyseessä on yleissuunnitelma, ei tarkkoja kasvillisuusinventointeja tai muita lajihavain-toja ole tehty, vaan kohteet on inventoitu yleispiirteittäin.

Yleissuunnittelualue on käyty läpi mahdollisimman perusteellisesti, mutta se että jotakin kohdetta ei ole rajattu yleissuunnitelmaan, ei tarkoita ettei sillä olisi luontoarvoja. Alueen ulkopuolelle jääville kohteille voi myös hakea maatalouden ympäristötuen erityistukia. Toisaalta on huomioitava, että **luonnon monimuotoisuuskohteeksi merkitty alue ei velvoita maanomistajaa hoitotoimenpiteisiin ryhtymiseen eikä luonnon monimuotoisuusarvo rajoita kohteen käyttöä. Rahoituksen hakeminen luonnonhoidolle on aina vapaaehtoista!**

Kartoista 7–20 selviää kohteiden rajaus ja jokaisen numeroidun kohteen elinympäristötyyppi on määritetty. Kohdekarttojen sijainti suunnittelualueella on esitetty kartassa 6. Kohdeluettelosta selviää numeroinnin perusteella kohteen yleiskuvaus, hoitotoimenpiteet sekä tukimuotosuositus. Hoitotoimenpiteet on myös merkitty eri kartalle kokonaisuutensa antamiseksi. On hyvä muistaa, että kyseessä on vain suositus: hoitotoimenpiteet voidaan toteuttaa resurssien mukaan, kuitenkin perinteisiä maankäyttötapoja suosimalla. Myös rahoitustapa on vain ehdotus, sillä joskus samalle kohteelle löytyy monta eri rahoitusmuotoa. Tärkeintä on hakea erityistukea, ympäristökeskuksen ja TE-keskuksen tarkastajat kyllä oikaisevat väärinkäsityksiä.

Kartta 6. Kohdekarttojen sijainti suunnittelualueella.

4.2 Kohdekuvaukset ja hoitosuosituks

4.2.1 Yleistä

Toholammin yleissuunnittelualueelta löytyi 36 eri kohdetta, jotka ovat sijaintinsa, luonnonarvojensa ja historiansa ansiosta arvokkaita maatalousalueiden luonnon monimuotoisuudelle. Suunnittelun aikana löytyi aikaisempaan perinnebiotooppikartoitukseen verrattuna viisi uutta perinnebiotooppia. Perinnebiotoopit, joita ovat erityyppiset luonnonlaitumet, kuten hakamaat, metsälaitumet ja joenvarsiniityt, ovat ennen olleet yleisiä Toholammilla. Suurin osa kohteista on Lestijoen varrelle sijoitettavia joenvarsiniittyjä. Myös laajoja puro- ja ojanotkojen piennarniittyjä löytyi runsaasti. Löytyneistä kohteista valtaosa on aikaisemmin ollut laidunkäytössä tai niiltä on niitetty heinää karjalle. Inventointitöiden hetkellä vanhoista perinnebiotoopeista enää kolme oli käytössä ja ainoastaan yhtä joenvarsiniittyä laidunnettiin. Kaiken kaikkiaan Toholammin perinnebiotoopeista noin puolet on poistunut käytöstä ja kasvamassa umpeen, ja puolet joko osittain tai kokonaan käytössä.

Suurin osa löydettyistä peltoon rajautuvista kohteista sijaitsee Lestijoen rannalla. Joki-, puro- ja ojanotkoja pientareineen löytyi 12 kpl. Muita peltoon rajautuvia elinympäristöjä löytyi 24 kpl. Näitä olivat muun muassa peltojen keskellä sijaitsevat metsäsaarekkeet (6), hakamaat ja metsälaitumet (6), pellon ja metsänväliset reunavyöhykkeet (4) sekä tuoret niityt (4).

4.2.2 Kohteet 1–5 (kartat 7–8)

1. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet

Yleiskuvaus: Ahomäen halkaisevan tien pohjoispuolella sijaitsee lounaaseen aukeava metsänreuna, joka erottuu helposti muusta metsänreunasta ja näkyy hyvin tielle asti. Pellon ja metsän erottaa pieni oja, jossa kosteutta kaipaavat kasvit, kuten mesiangervo ja virmajuuri viihtyvät. Monikerroksinen puusto koostuu harmaalepystä, männystä, kuusesta ja kiiltopajusta. Samat lajit esiintyvät myös pensaskeroksessa. Kenttäkerros on rehevähköä ja mesikasveja on runsaasti. Muun muassa huopaohdake, maitohorsma ja ojakellukka viihtyvät ojan reunoilla. Kuivemmillä kohdilla, puiden lomassa esiintyy hieman niittykasvillisuutta, kuten siankärsämöä, niittynätkelmää ja päivänkakkaraa.

Toimenpidesuosituks: Hoidon tavoitteena on säilyttää kohteen monimuotoisuus. Reunavyöhykettä voidaan hoitaa raivaamalla ja etenkin kuusen taimet tulee poistaa. Myös nuorimpia harmaaleppiä voitaisiin hävittää, jotta valoisuus lisääntyisi. Tärkeää on luoda valoisia aukkoja, joissa niittykasvillisuus pääsee kehittymään. Suositeltavaa olisi myös ojan pientareiden niitto, jotta rehevä, niittykasvillisuuden tukahduttava kasvillisuus saataisiin pysymään kurissa.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

2. Peltojen metsäsaarekkeet

Yleiskuvaus: Kohteen 1 lähetyvillä, tien vieressä näyttävällä paikalla, sijaitsee kolmionmuotoinen metsäsaareke. Metsäsaareke sisältää runsaasti vanhoja puita, myös hyönteisille ja sienille tärkeitä lahoppuita. Pienet lammikot lisäävät myös kohteen arvoa. Runsas puulajisto sisältää muun muassa katajaa, kuusta, pihlajaa, kiiltopajua ja vanhoja harmaaleppiä. Linnuille tärkeät marjovat pensaat, kuten taikinarja ja pihlaja koristavat saarekkeen reunoja. Kenttäkasvillisuudessa esiintyy runsaasti metsälajeja, kuten metsäkortetta, puolukkaa, kultapiiskua, metsämaitikkaa, metsätähteä ja isotalvikkia, mutta kuivemmillä reunoilla viihtyvät muutamat niittylajit. Puuston iästä päätellen metsäsaareke on vanha ja on kenties sisällynyt aiempaan laitumeen.

Toimenpidesuosituks: Kohteen monimuotoisuuden säilymiselle olisi tärkeää raivata reunaan aukkoja, jotta katajat sekä niittykasvillisuus elpyisivät. Katajien ympäriltä kannattaisi poistaa varjostavaa kasvillisuutta esimerkiksi niittämällä. Saarekkeen sisältä kuusen taimet tulisi poistaa, jotta ne eivät pääsisi varjostamaan liikaa. Myös pajukko kannattaa pyrkiä pitämään aisoissa, jotta se ei pääse leviämään. Kaikki vanhemmat puut ja etenkin lahoppuit tulisi säästää.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

3. Peltö- ja tilustiet pientareineen

Yleiskuvaus: Asuinalueen kupeessa sijaitsee kylätieltä pellolle vievä peltotie. Tie on reunoiltaan avoin ja sen molempia puolia reunustaa oja. Matalan, puuttoman kasvillisuutensa ansiosta kohde erottuu hyvin ympäröivästä pellostä. Peltotien varrelta löytyy paikoin reheviäkin kohtia, joissa mesikasvit ovat runsaimmillaan. Niittymäistä kasvillisuutta on mukavasti ja myös kuivempia, avoimia kohtia löytyy vaativimmille ketokasveille. Niittykasveja edustavat muun muassa niittyleinikki, päivänkakkara, siankärsämä, harakankello, hiirenvirna, pikkulaukku ja perinteisestä maankäytöstä kielivä nurmitatar.

Toimenpidesuosituks: Peltotien rehevyyttä voisi vähentää niittämällä säännöllisesti pientareita, jolloin arvokkaampi niittykasvillisuus pääsisi leviämään. Tällä hetkellä pientareilla kasvaa jonkin verran timoteita ja rönsyleinikkiä, joiden leviäminen tulisi estää. Ojia on nähtävästi yritetty pitää avoimina ja jatkossa kannattaisi myös poistaa mahdolliset pajuntaimet tai muut puuntaimet, jotka uhkaavat vallata kasvutilaa itsellensä.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Jos kohde alittaa tuen saamiseksi vaadittavat 15 aaria tai 5 aaria, olisi kuitenkin suositeltavaa kohteen säilyttäminen.

4. Tuoreet niityt

Yleiskuvaus: Ahomäellä sijaitsee vanha perinnebiotooppi. Laidunnusjäljet ja aluetta kiertävä vanha sähköpaimen kertovat laiduntamisesta. Kohteen eteläpuoli sijaitsee rinteessä, joka viettää pellolle päin. Pohjoispuoleltansa kohde rajautuu tiehen ja pihapiireihin. Rinteessä kasvaa maisemallisesti näyttäviä vanhoja mäntyjä, joiden kupeessa sijaitsee pienehkö hevoslaidun. Laajalla, monipuolisella alueella kasvaa mäntyjen lisäksi koivua ja pihlajaa. Kasvillisuus on melko rehevää, mutta etenkin hevoslaitumen tienoilla niittykasvillisuus on vaativampaa. Arvokkaimmista lajeista mainittakoon päivänkakkara, pukinjuuri, nurmipiippo, jänönsara, niittyumala, rohtotädyke, huopakeltano ja poimulehti. Harvinaisimpiin löytöihin lukeutuvat nurmitatar ja ketonoidanlukko, joka on harvinaistumassa Länsi-Suomen ympäristökeskuksen alueella. Mäntyjen läheisyydessä sijaitsee myös vanha lato.

Toimenpidesuosituks: Tärkeimpiä hoidon tavoitteita on säilyttää kokonaisuus avoimena. Myös ravinteisuuden, muun muassa nokkosen ja timotein hävittäminen on tärkeää, jotta matala, vaativa niittykasvillisuus ei jäisi korkean kasvillisuuden peittoon. Alueen laajuudesta johtuen suositeltavaa olisi laidunnuksen jatkaminen suuremmalla alueella. Hevosaitausta voisi laajentaa niin, että se kiertäisi mäntytyrhmän, navetan ja rajautuisi pellonreunaan. Pellon laidalta ja vanhalta laitumelta tulisi myös poistaa nuorta koivikkoa, jotta alue ei pääsisi kasvamaan umpeen. Mikäli laidunnusta ei voida järjestää, sopisi vaihtoehtoiseksi hoitotoimenpiteeksi joka vuotuinen niitto sekä raivaus.

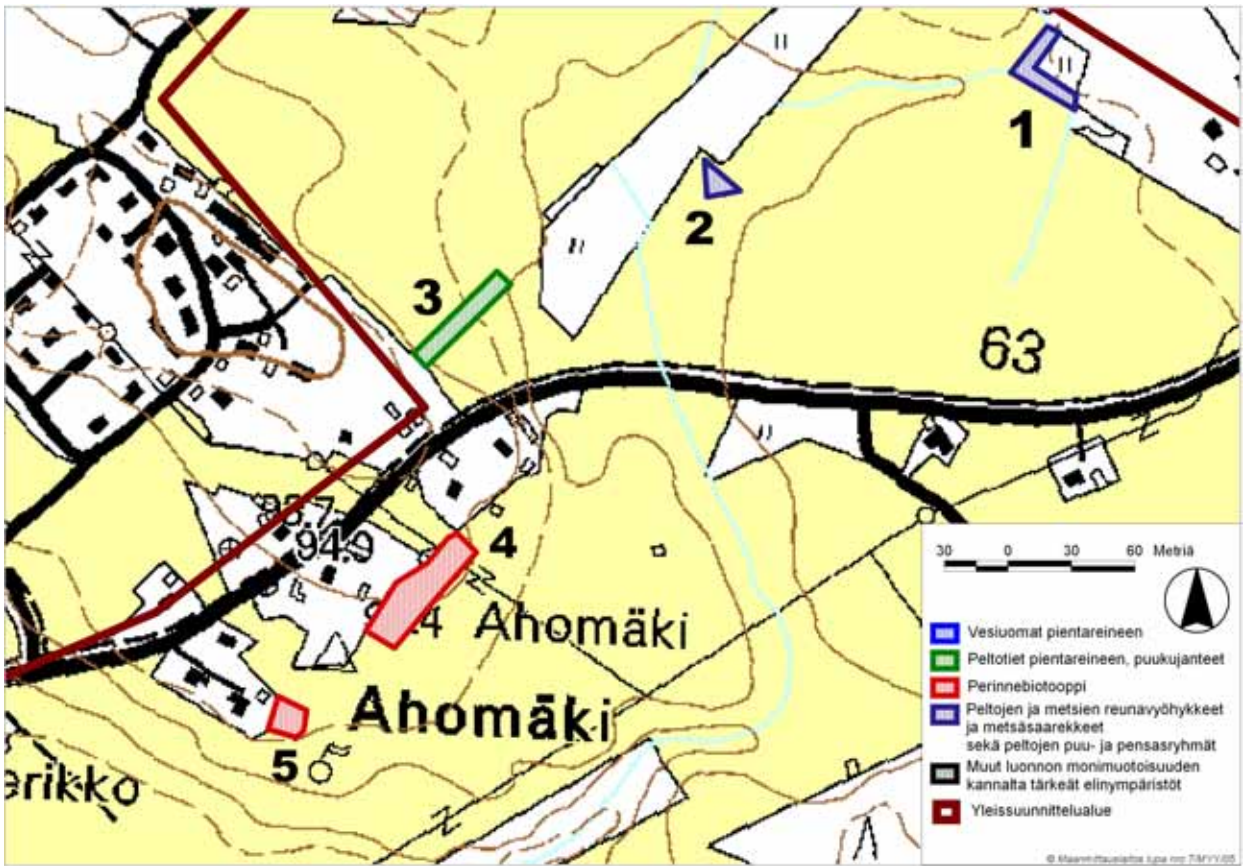
Mahdollinen erityistukisopimus: Perinnebiotoopin hoito.

5. Tuoreet niityt

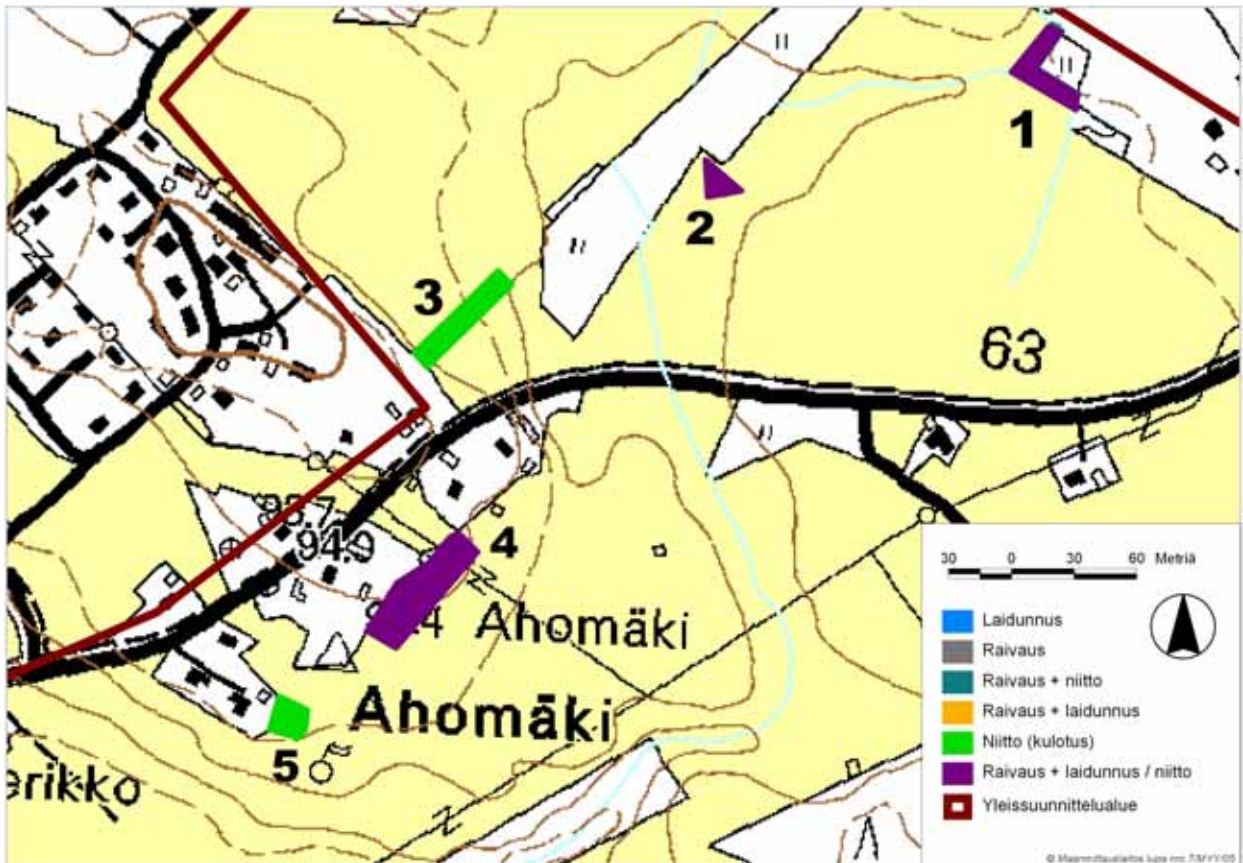
Yleiskuvaus: Ilmeisesti vanhan ladon paikka, tai kenties osa vanhaa luonnonlaidunta, sijaitsee lähellä kohdetta 4. Niitty rajautuu lännestä pihapiiriin ja muualta peltonurmeen. Sijaintipaikka sijaitsee rinteessä, melko näyttävällä paikalla mäkisellä alueella. Niityltä löytyy runsaasti kiviröykkiöitä, muuten kohde on avoin. Pensas- ja puukerros puuttuvat kokonaan. Paikalla kasvaa runsaasti tuoreen niityn kasveja, mutta myös rehevöitymisen ja umpeenkasvun merkkejä on nähtävissä. Rehevyyttä indikoivat korkeakasvuiset ruohot, kuten koiranputki, maitohorsma ja timotei, jotka varjostamalla estävät matalamman niittykasvillisuuden esiintymisen. Niityltä löytyy kuitenkin paikoin arvokkaita, tuoreen niityn lajeja, kuten hiirenvirnaa, niittysuolaheinää, kissankelloa, päivänkakkaraa, siankärsämöä ja puna-apilaa. Arvokkaimpiin lajeihin kuuluvat pukinjuuri ja poimulehti, molemmat perinteisen maankäytön ilmentäjiä. Yleisesti ottaen hyönteisille tärkeitä mesikasveja löytyy runsaasti ja keskikesällä pienehkön niityn kukkaloisto näkyy kauemmaksikin.

Toimenpidesuosituks: Pienen niityn kasvillisuutta saisi helposti kehitettyä ja säilytettyä sitä säännöllisesti niittämällä. Näin saataisiin korkeat, rehevyydestä pitävät kasvit poistettua ja valoisuutta suosivat matalammat niitylajit säilytettyä. Vaihtoehtoisesti kohdetta voi kulottaa tai sen voi yhdistää laitumeen. Kiviröykkiöt lisäävät alueen luonnon monimuotoisuusarvoja tarjoamalla suojapaikkoja pieneläimille, joten ne olisi hyvä säilyttää.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

Kartta 7. Kohteiden 1–5 elinympäristöt.

Kartta 8. Kohteiden 1–5 hoitosuosituksset.

4.2.3 Kohteet 6–16 (kartat 9–10)

6. Kivelän hakamaa

Yleiskuvaus: Toholammin kirkonkylän keskustan tuntumassa, Oravalassa, näyttävällä paikalla sijaitsee kylätien varrella vanha perinnebiotooppi. Käytössä oleva vanha haka, jota laiduntaa muutama lehmä, rajautuu maatilan pihapiiriin ja kylätielle. Puistomainen hakamaa sisältää myös avoimempia kohtia, joissa kasvaa niittymäistä kasvillisuutta, muun muassa siankärsämöä, maahumalaa, kissankelloa ja niittyleinikkiä. Haasta pois rajatun navetan ympäriltä löytyy jonkin verran joutomaakasvillisuutta, kuten nurmipuntarpäätä, peltosauniota, voikukkaa ja pihasauniota. Monipuolinen puu- ja pensaslajisto sisältää metsäruusua, kuusta, koivua, mäntyä, katajaa ja pihlajaa. Vuonna 2001 julkaistussa Lestijoki-laakson maisemanhoitosuunnitelmassa Kivelän tila, yhdessä naapuritilojen kanssa, on merkitty arvokkaaksi asutusryhmäksi.

Toimenpidesuosituks: Laidunnuksen jatkuminen on olennaista vanhan hakamaan säilymiselle. Ainoastaan eläimet pystyvät säilyttämään hakamaan puistomaiset ominaispiirteet. Kevyellä raivauksella voidaan poistaa puiden taimia, etenkin varjostavaa kuusta. Myös kevyellä harvennuksella voidaan lisätä kohteen valoisuutta. Harvennuksessa tulisi suosia lehtipuita. Haan laidunpaine näytti olevan inventointihetkellä sopiva.

Mahdollinen erityistukisopimus: Perinnebiotoopin hoito.

7. Jokinotkot pientareineen

Yleiskuvaus: Pellon ja Isopapualle johtavan ojan välissä sijaitsee reunavyöhyke, jolla kasvaa runsaasti vanhoja koivuja. Leveähkö kaistale sisältää avointa niittymäistä kasvillisuutta ja maisemallisesti kauniit puut näkyvät kauas. Lehtipuista koostuva puusto sisältää muun muassa tuomea, harmaaleppää, pihlajaa ja kiiltopajua, mutta myös yksittäisiä havupuita, kuten katajaa ja kuusta. Nurmen puoleinen osa viettää etelään päin ja mahdollistaa näin vaativamman, lämpimästä ja valoisuudesta nauttivan kasvillisuuden kehittymisen. Kasvillisuus on paikoin avoimen niityn kasvillisuutta ja lajistoon kuuluvat esimerkiksi ojakärsämö, kissankello, heinätähtimö, niittysuolaheinä ja ahomatara. Puiden lomassa, etenkin kaistaleen joenpuoleisella reunalla kasvaa runsaasti kosteudesta riippuvaisia kasveja. Osa näistä korkeista ruohoista, kuten lehtovirmajuuri, maitohorsma, vadelma ja mesiangervo, kielivät maaperän korkeasta ravinnepitoisuudesta. Kasvillisuudesta päätellen, kaistale on myös aiemmin ollut avointa ja sitä on myös yritetty pitää avoimena. Puustolla on maisemallista arvoa.

Toimenpidesuosituks: Reunavyöhykkeen arvo piilee sen avoimuudessa sekä puu-, pensas- ja niitykasvillisuuden monipuolisuudessa. Monikerroksinen ja -lajinen puusto tarjoaa oivia piilopaikkoja pelton kupeessa viihtyville linnuille sekä pieneläimille. Monipuolinen niitykasvillisuus tarjoaa taas hyönteisille hyvän elinympäristön. Siksi reunavyöhyke tulisi säilyttää monipuolisena. Tämä tapahtuu parhaiten raivaamalla ja niittämällä. Avoimia kohtia luomalla, pensaikkaa ja puiden taimia harventamalla voisi ketomaisia laikkuja syntyä etenkin kaistaleen aurinkoiselle puolelle.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

8. Peltojen metsäsaarekkeet

Yleiskuvaus: Suurehko metsäsaareke sijaitsee Isopapuan kaakkoispuolella ja sitä ympäröi viljelty nurmi. Saarekkeen itäpuolella kolme vanhaa latoa seisoo vierekkäin koristamassa saarekkeen tien puoleista laitaa. Keväisin joen ja puron levennyiskohtaan syntynyt järvi tulvii, pitäen pellot sekä saarekkeen pohjoispuolen melko kosteana. Kohteen pohjoispuolella aluskasvillisuus on hyvin rehevää ja suuruohovaltaista, muun muassa maitohorsma, nokkonen, mesiangervo ja virmajuuri viihtyvät kostealla maaperällä. Toisaalta myös lehtomaisia lajeja, kuten valkovuokkoa, käenkaalia ja lillukkaa tavaetaan. Saarekkeen sisälle on syntynyt syviä vesialtaita, joiden ympärille vesikasvillisuus on hakeutunut. Monipuoliseen puulajistoon kuuluvat haapa, harmaaleppä, kiiltopaju, kuusi, pihlaja, koivu sekä mänty. Etenkin reunoilta kasvillisuutta on valtaamassa tiheä pajukko.

Toimenpidesuosituks: Jotta valoisuus lisääntyisi, voisi alueen reunoille luoda raivaamalla muutamia avoimia aukkoja. Näillä alueilla niitykasvillisuus pystyisi elpymään. Rehevää, korkeaa kasvillisuutta voisi poistaa niittämällä ja etenkin latojen ympäristöä tulisi pitää avoimena. Latojen säilyttäminen on

Kuva 1. Kohteen 8 ladot ovat tärkeitä peltoympäristössä viihtyville linnuille ja pieneläimille.

olennaista monimuotoisuuden turvaamiselle, sillä ne tarjoavat piilopaikkoja peltoympäristössä eläville linnuille ja pieneliöille.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen.

9. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet

Yleiskuvaus: Kohde sijaitsee lähellä Isopapualta virtaavaa puroa, joka keväisin tulvii niin, että puron ja reunavyöhykkeen välinen pelto saattaa jäädä sulamisvesien peittoon. Osa reunavyöhykkeestä on mahdollisesti ennen ollut osa peltolohkoa. Kosteaa ojien ympäröimä suuremman metsäsaarekkeen osa rajautuu itäpuolelta metsään, muualta peltoon. Reunavyöhykkeen puusto on lehtipuuvaltaista, sisältäen lähinnä koivua, tuomea, pihlajaa ja harmaaleppää. Pensaskerroksessa kasvaa vanhaa kiiltopajukkoa, joka on kerrostunut lehtipuiden kanssa. Kenttäkerros on hyvinkin rehevää. Aluskasvillisuuden valtalajeihin kuuluvat mesiangervo, nokkonen ja maitohorsma. Kukkiavien mesikasvien runsaus on vähäistä ja kasvillisuus on muutenkin rehevää.

Toimenpidesuosituks: Hoidon tavoitteisiin kuuluu kerroksellisuuden ja vanhan puuston säilyttäminen. Nuorta taimikkoa voisi raivata kevyesti ja raivaamalla voisi pensas- ja kenttäkerrokseen avata hieman aukkoja, jotta valoisuus reunavyöhykkeessä lisääntyisi ja jotta mesikasvien määrä voisi samalla kasvaa.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

10. Särkimäen vanha metsälaidun

Yleiskuvaus: Hieman syrjässä, Särkimäessä joen rannalla sijaitsee vanha käytöstä poistunut laidun. Metsälaidun löytyy metsäsaarekkeen keskeltä ja on peltojen ympäröimä. Kymmeniä vuosia sitten käytöstä poistuneelle lammaslaitumelle on rakennettu kesämökki ja sen pihapiiriin on istutettu muutamia kasvilajeja. Koko metsäsaareke on aiemmin ollut laidunkäytössä, mutta sen merkit ovat heikosti nähtävissä, sillä kataja ja kuusi ovat päässeet leviämään alueelle. Mökin reunalle on istutettu kuusialta, joka on kovaa vauhtia tihentymässä ja varjostamassa kohteen erikoista lehtomaista kasvillisuutta. Metsä on mäntyvaltaista, mutta myös katajaa esiintyy runsaasti. Puulajisto on monipuolista (muun muassa

kuusi, haapa, pihlaja ja koivu) ja vanhoja puita löytyy runsaasti. Myös pensaskerros on monipuolinen ja katajan lisäksi marjovista pensaista mainittakoon taikinamarja ja metsäruusu. Vanhan laitumen kasvillisuus on erittäin monipuolista: osa kasveista on alkuperäislajeja, osa on lähettyviltä siirrettyjä luonnonkasveja. Mökin puutarhasta on kuitenkin levinnyt muutamia karkulaisia, kuten lupiini ja vaikeasti hävitettävä, myrkyllinen jättiputki. Rehevyyttä indikoivat muun muassa mesiangervo, horsma, huopahdake ja karhunputki. Suurin osa laitumen kasvillisuudesta on kuitenkin arvokasta lehtokasvillisuutta. Harvinaisimpiin lajeihin kuuluvat näsiä, valkovuokko, kevätlinnunherne, kevätlinnunsilmä, sinivuokko, metsävirna, harajuuri ja peurankello. Edellä mainituista lajeista sinivuokko ja kevätlinnunsilmä ovat uhanalaisia Toholammin alueella. Myös tavallisia niittykasveja esiintyy jonkin verran: hiirenvirna, niittynätkelmä, tuppisara, nurmitädyke. Laitumella kasvaa lisäksi tavanomaisia tuoreen metsän lajeja sekä kosteutta suosivia lajeja. Kohteen länsipuolelta, Sarkaojan varrelta löytyy laaja kurjenmiekkasiintymä, joka on merkitty luontokohteeksi Lestijokilaakson maisemanhoitosuunnitelmassa. Itse perinnebiotooppia ei ole inventoitu valtakunnallisessa perinnebiotooppikartoituksessa.

Toimenpidesuosituks: Jotta perinnebiotooppi ja sen arvokas kasvillisuus saataisiin säilymään, täytyisi metsää raivata. Tällä hetkellä puusto on liian tiheää, jotta niitty- ja lehtokasvillisuus voisivat säilyä elinvoimaisina. Etenkin kuusen taimet tulisi poistaa ja kuusiaitaa harventaa tai mahdollisesti kaataa koko aita. Paikoin laidunta ympäröi vanha riukuaita, jota voitaisiin tuoda esille poistamalla kasvillisuutta sen ympäriltä. Katajikko saisi myös harventaa, jotta korkeimmat, puumaiset katajat eivät tukehtuisi varjossa. Nuoria puita, etenkin kuusia, saa mielellään kaataa, jotta valoisuus alueella lisääntyisi. Haapojen kaataminen onnistuu kätevästi kaulaamalla (katso s.37). Ihanteellista olisi tietenkin metsälaitumen saattaminen uudelleen laidunnuksen pariin, mutta mikäli eläinten järjestäminen paikalle ei ole mahdollista, voidaan kohteen luonnon monimuotoisuutta hoitaa raivaamalla ja niittämällä. Myrkyllinen jättiputki tulisi hävittää niin pian kuin mahdollista, sillä kasvi ei kuulu Suomen luontoon ja uhkaa siten kotimaisia eläimiä ja kasveja. Pieni esiintymä hävitetään kitkemällä, mutta toimenpiteen tulee olla toistuva sillä maaperässä piilossa olevat jättiputken siemenet ovat hyvinkin pitkäikäisiä.

Mahdollinen erityisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen tai ympäristöministeriön perinnebiotooppien hoitotuki.

11. Särkimäen maisemamänyyt: Peltojen puu- ja pensasryhmät

Yleiskuvaus: Särkimäessä, rinteessä sijaitsee avoin saareke, jossa kasvaa näyttäviä, korkeita, vanhoja maisemamäntyjä sekä koivuja. Kohde rajautuu kylätielle, mutta muuten saareke on peltojen ympäröimä. Iäkkäiden, komeiden puiden lisäksi saarekkeesta löytyy vanha navetta ja kaksi latoa. Kasvillisuus on melko rehevää ja mäntyjen alustan peittää polvenkorkuinen suuruuhokasvillisuus. Rehevyydestä kielivät muun muassa maitohorsma, mesiangervo, nokkonen ja timotei, mutta paikoittain korkean kasvillisuuden lomasta pilkistää muutamia niitylajeja, kuten siankärsämö, puna-apila ja valkoapila. Komeiden koivujen ja mäntyjen lisäksi puulajistoon kuuluvat kuusi ja pihlaja. Pensaskerroksessa tavaan jonkin verran katajaa. Kohdetta on mahdollisesti ennen laidunnettu tai niitetty.

Toimenpidesuosituks: Olennaista kohteen hoidossa on kasvillisuuden rehevyyden vähentäminen ja avoimena säilyttäminen. Tällä hetkellä kasvillisuus on liian rehevää ja korkeaa, ja sallii vain korkeiden ruohojen menestymisen. Niittämällä tai laiduntamalla maaperän ravinteisuus saataisiin väheneään sekä lisättyä kohteen valoisuutta ja avoimuutta. Tästä hyötyisivät vaativampi, matalakasvuisempi niittykasvillisuus, hyönteiset sekä korkeat katajat. Ihanteellista olisi laiduneläinten järjestäminen paikalle, mutta myös säännöllinen niitto käy hoitotoimenpiteestä. Varjostavaa taimikkoa tulisi poistaa kevyellä raivauksella, jotta maisemapuut eivät huku taimikkoon.

Mahdollinen erityisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

12. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet

Yleiskuvaus: Hietalassa, pellon keskellä sijaitsee suurempi metsäsaareke, jonka puoliksi sulkeutunut, monikerroksinen reunavyöhyke erottuu kauas. Kohde sijaitsee rinteessä, näyttävällä paikalla ja viettää itäpuolelta Lestijokeen. Puusto sisältää runsaasti vanhoja järeitä puita, esimerkiksi mäntyä, koivua ja kuusta. Linnuille tärkeitä marjoja, muun muassa pihlajaa ja katajaa löytyy myös. Kasvillisuus on metsäistä, mutta reunoilla kasvavat suuruohot kertovat rehevöitymisestä. Mesikasveja on vähän ja valta-

lajeihin lukeutuvat tavanomaiset suurruohot, kuten mesiangervo, maitohorsma, koiranputki, pelto- ja huopaohdake.

Toimenpidesuosituks: Kohteen kerroksellisuutta voisi kehittää raivaamalla avoimia aukkoja valoa kaipaaville katajille sekä luomalla kasvutilaa pihlajille. Lehtipuita ja marjovia pensaita tulisi suosia reunavyöhykkeiden luonnon monimuotoisuutta kehitettäessä. Korkeaa, rehevää kasvillisuutta voisi niittää, jotta reunan valoisuus lisääntyisi ja valoa suosiville niittykasveille kehittyisi sopiva elinympäristö.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

13.–14. Peltojen metsäsaarekkeet

Yleiskuvaus: Hietalassa (kohteen 12 eteläpuolella), itään viettävällä pellon rinteellä sijaitsee kaksi pienehköä metsäsaarekettä. Molemmat saarekkeet erottuvat hyvin ympäristöstä ja näkyvät joen ylittävälle kylätielle. Saarekkeiden puusto on vaihtelevan kokoista ja ikäistä. Monilajinen puusto muodostuu muun muassa kuusesta, koivusta, harmaalepystä ja kiiltopajusta. Pensaikoon on muodostunut aukkoja, joissa kasvaa suurruohoja. Komeat kuuset ja katajat erottuvat reunavyöhykkeen muusta kasvillisuudesta.

Toimenpidesuosituks: Kohteen kerroksellisuutta voisi kehittää raivaamalla avoimia aukkoja valoa kaipaaville katajille sekä luomalla kasvutilaa lehtipuulle ja marjoville pensaille. Korkeaa, rehevää kasvillisuutta voisi niittää, jotta saarekkeen reunan valoisuus lisääntyisi ja valoa suosiville niittykasveille kehittyisi sopiva elinympäristö.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

15. Ojanotkot pientareineen

Yleiskuvaus: Kylätien vierestä, maisemallisesti hienolta paikalta avautuu Lestijoelle päin viettävä rinne, jota halkaisee oja. Sen leveähköillä pientareilla kasvaa rehevää suurruohokasvillisuutta, kuten pelto-ohdaketta, koiranputkea, hevohierakkaa ja mesiangervoa. Kuivemmilla, avoimilla paikoilla kasvaa jonkin verran niittykasvillisuutta, lähinnä sian- ja ojakärsämöä sekä niittyleinikkiä. Muutama yksittäinen puu, muun muassa kuusi, koivu ja paju koristavat ojan reunoja. Taaempaan seisoo romahtamaisillaan oleva lato, joka kuitenkin tarjoaa oivan elinympäristön sekä piilopaikan peltoympäristössä eläville linnuille ja pieneläimille. Ojaa on kenties yritetty pitää avoimena vesakkoa raivaamalla. Pientareilla kasvaa kaunis, kiemurainen maisemamänty.

Toimenpidesuosituks: Hoidon tavoitteena on pientareiden avoimena pitäminen sekä puu- ja pensasyksilöiden säilyttäminen. Suurruohoja niittämällä saadaan alennettua maaperän ravinteisuutta, jolloin vaativammalle niittykasvillisuudelle kehittyä erinomainen elinympäristö. Kukkivat niittykasvit taas houkuttelevat hyönteisiä paikalle, jolloin pellon läpi kulkeva oja voi toimia niin sanottuna ekologisena käytävänä, eli suoja- ja siirtymäkaistaleena. Ladon olemassaolo on myös tärkeää luonnon monimuotoisuudelle, sillä se toimii lintujen ja pieneliöiden suojapaikkana. Mikäli vesakko alkaa vallata ojan pientareita, on kevyt raivaus paikallaan.

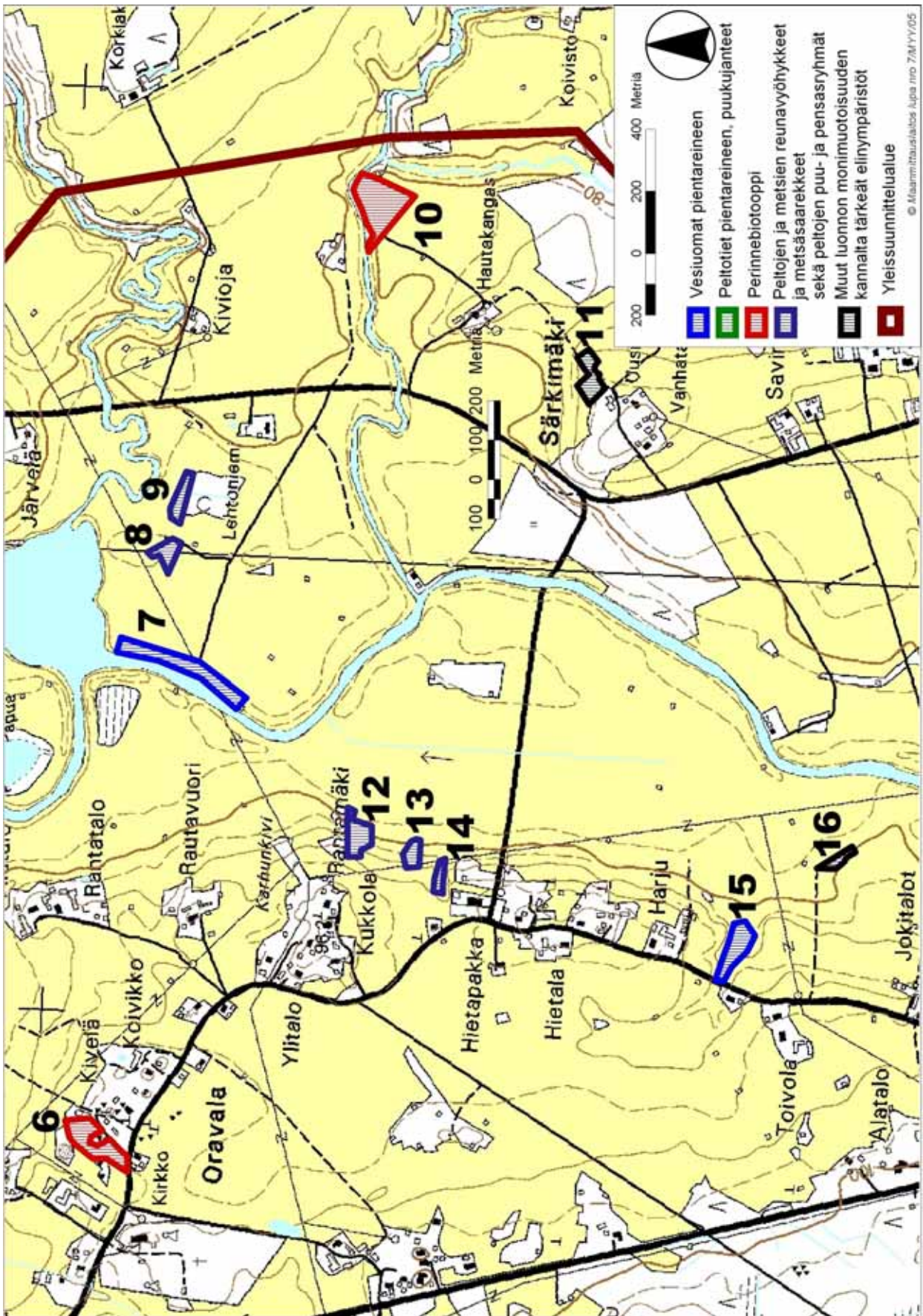
Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Ladon kunnostamiselle voi hakea TE-keskusten myöntämää perinneympäristöjen hoitoavustusta.

16. Lato ympäristöineen

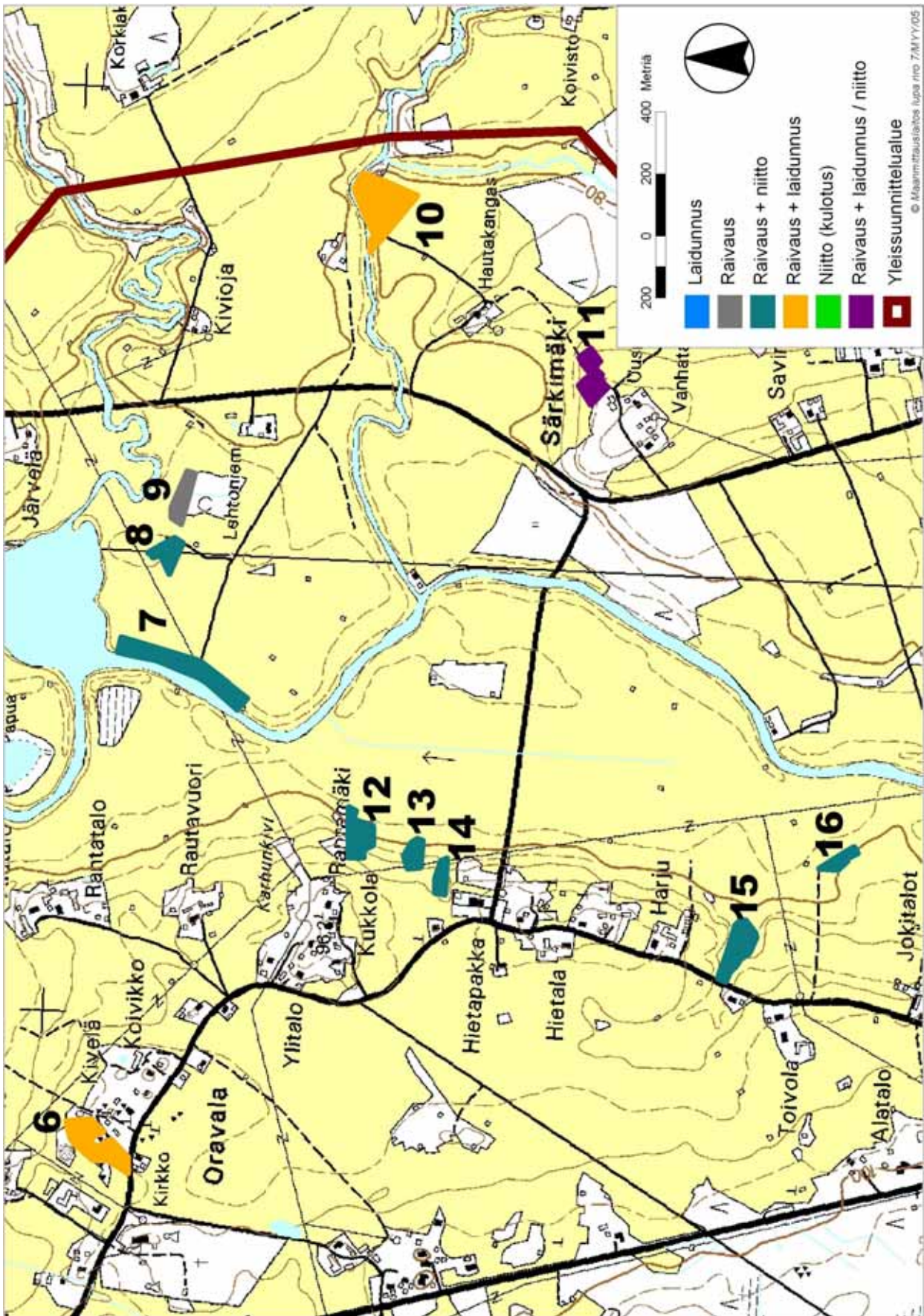
Yleiskuvaus: Lähellä kohdetta 15, itään viettävässä rinteessä seisoo vanha lato. Maisemallisesti kauniilla paikalla komeilevaa latoa ympäröi rehevä suurruohonniitty. Muutama mänty, koivu ja pajupensas koristavat ladon ympäristöä.

Toimenpidesuosituks: Ladon ja sen ympäristön säilyttäminen on olennaista kohteen luonnon monimuotoisuusarvoja ajatellen. Ladon ympäristö kannattaisi pitää avoimena säännöllisesti niittämällä. Näin niittykasveille ja niiden houkuttelemille hyönteisille syntyy avointa elintilaa, ja kauniit maisemapuut saadaan korostumaan.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistämistuki. Jos kohde alittaa tuen saamiseksi vaadittavat 15 aaria tai 5 aaria, olisi kuitenkin suositeltavaa sen säilyttäminen (vapaaehtoisesti maanomistajan toimesta) joka tapauksessa.

Kartta 9. Kohteiden 6–16 elinympäristöt.

Kartta 10. Kohteiden 6–16 hoitosuosituksen.

4.2.4 Kohteet 17–21 (kartat 11–12)

17. Hakamaat

Yleiskuvaus: Lahnalammilta Järvisaloon vievän tien risteuksen kupeessa sijaitsee kapea kaistale vanhaa käytöstä poistunutta hakamaata. Aita kielii aiemmasta laidunnuksesta. Haka rajautuu peltoon ja kylätiehen. Tien reunassa sijaitsee vanha lato. Puistomaisen haan kasvillisuus on matalaa ja sen seassa on paljon kiviä. Ladon ympärillä kasvaa kuitenkin rehevämpää, korkeampaa kasvillisuutta, kuten vadelmaa, karhunputkea ja huopaohdaketta. Kuusien, koivujen ja mäntyjen alla viihtyvät huomionarvoinen nurmitatar, metsäalvejuuri, siankärsämö ja timotei edustaen niittykasvillisuutta. Paikalla kasvaa myös katajaa.

Toimenpidesuositukset: Ihanteellista olisi saattaa kohde jälleen laidunnuksen piiriin, sillä kivisyydestä johtuen sitä voi olla vaikea niittää. Kevyellä raivauksella saadaan kuitenkin taimikko pidettyä kurissa, mikäli laidunnusta ei saada järjestettyä.

Mahdollinen erityistukisopimus: Perinnebiotoopin hoito.

Kuva 2. Laidunnetun hakamaan kenttäkerros on avointa ja puusto muodostaa puistomaisen metsän (kohde 6).

Kuva 3. Laidunnuksen loppuessa kenttäkerros alkaa pikku hiljaa rehevöityä ja korkeampi kasvillisuus valtaa alaa (kohde 17).

18. Metsälaitumet

Yleiskuvaus: Lahnalammilta Järvisaloon vievän tien eteläpuolella sijaitsee kaistale laidunnettua metsää. Kohde jää tien laitaan ja rajautuu lännestä tilaan ja idästä nurmilaitumeen. Puusto on samanikäistä kuusimetsää, jota on hiljattain raivattu. Kuusikon seassa kasvaa jokunen mänty. Osana hevoslaidunta toimivan metsälaitumen kasvillisuus on melko köyhää ja sisältää lähinnä yksivuotisia joutomaan kasveja, kuten voikukkaa, pihatähtimöä ja kylänurmikkaa.

Toimenpidesuositukset: Mikäli kohteen luonnon monimuotoisuutta halutaan kehittää, tulisi metsä-

laidunta harventaa jonkin verran. Näin valoisuus kohteessa lisääntyisi ja puiden aluskasvillisuus pääsisi kehittymään. Laidunnuksen jatkuminen takaa perinteisen metsälaitumen säilymisen.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen tai maiseman kehittäminen ja hoito.

19. Ojanotkot pientareineen

Yleiskuvaus: Silvastissa kylätien halkaisee kiemurteleva, luonnolliset muotonsa säilyttänyt oja. Peltojen ympäröimä oja löytyy pienestä laaksosta ja sen pientareet ovat säilyneet avoimina. Ojan mutkiin syntyneet viljelemättömät levennyiskohtat ovat myös avoimia ja niiden kasvillisuus on, kuten pientareidenkin, melko rehevää suuruohoa. Mesipistiäisille ja perhosille tärkeitä mesikasveja löytyy runsaasti, muun muassa mesiangervoa, pelto- ja huopaohdaketta, sekä karhunputkea. Niittylajisto on vähälajinen, mutta pientareiden kuivemmillä paikoilla kasvaa hiirenvirnaa, siankärsämöä ja niittyleinikkiä. Puita löytyy ainoastaan kohdalta, missä kylätie ylittää ojan. Koivurykelmän kohdalla ojan pientareet jäävät varjoon.

Toimenpidesuosituks: Koska peltojen keskellä sijaitseva oja toimii niin sanottuna ekologisena käytävänä, eli pieneliöiden ja hyönteisten siirtymäreittinä, on sen pientareiden avoimena säilyttäminen hyvinkin tärkeää luonnon monimuotoisuudelle. Lisäksi avoimet pientareet tarjoavat erinomaisen kasvupaikan niittykasveille. Tällä hetkellä pelloilta valuvat ravinteet rehevöittävät pientareita, mutta niiden ravinteisuutta saataisiin alennettua säännöllisellä niitolla. Suuruohot tukahduttavat vaateliaamman niittylajiston, mikäli valoisuutta ja avoimuutta ei pystytä lisäämään. Yksittäiset puuryhmät ja suuremmat puut voi mielellään jättää maisemaa koristamaan.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

20. Tuoreet niityt

Yleiskuvaus: Kleemolassa lounaaseen ja länteen viettävässä rinteessä sijaitsee vanhan maatilan paikka. Kohde rajautuu kyläteihin ja pihapiiriin. Paikalta on löytynyt rautakaudelta peräisin olevia esineitä, ja niityn sijainti näyttävällä paikalla lisää kohteen arvoa. Kasvillisuus on suurelta osin suurruohoniittyä, mutta etelään viettävässä loivassa rinteessä kasvaa matalampaa niittykasvillisuutta. Mäntän arvoisiin lajeihin lukeutuvat pukinjuuri, kissankello, puna-apila, päivänkakkara, oja- ja siankärsämö. Toisaalta rehevyyttä ilmentävät lajit, kuten nokkonen, koiranputki ja huopaohdake kertovat maaperän kohonneista ravintoarvoista. Niityn laidoilla, tien lähellä kasvaa vanhoja koivuja. Muita kohteen lehtipuulajeja ovat tuomi ja pihlaja.

Toimenpidesuosituks: Kohteen luontoarvojen säilymiselle on olennaista sen avoimena ja valoisa- na säilyttäminen. Pienehköä niittyä voi kätevästi hoitaa joko niittämällä tai kulottamalla. Laidunnuksen järjestäminen olisi ihanteellista myös paikan sijaintia ja maaseutumatkailua ajatellen.

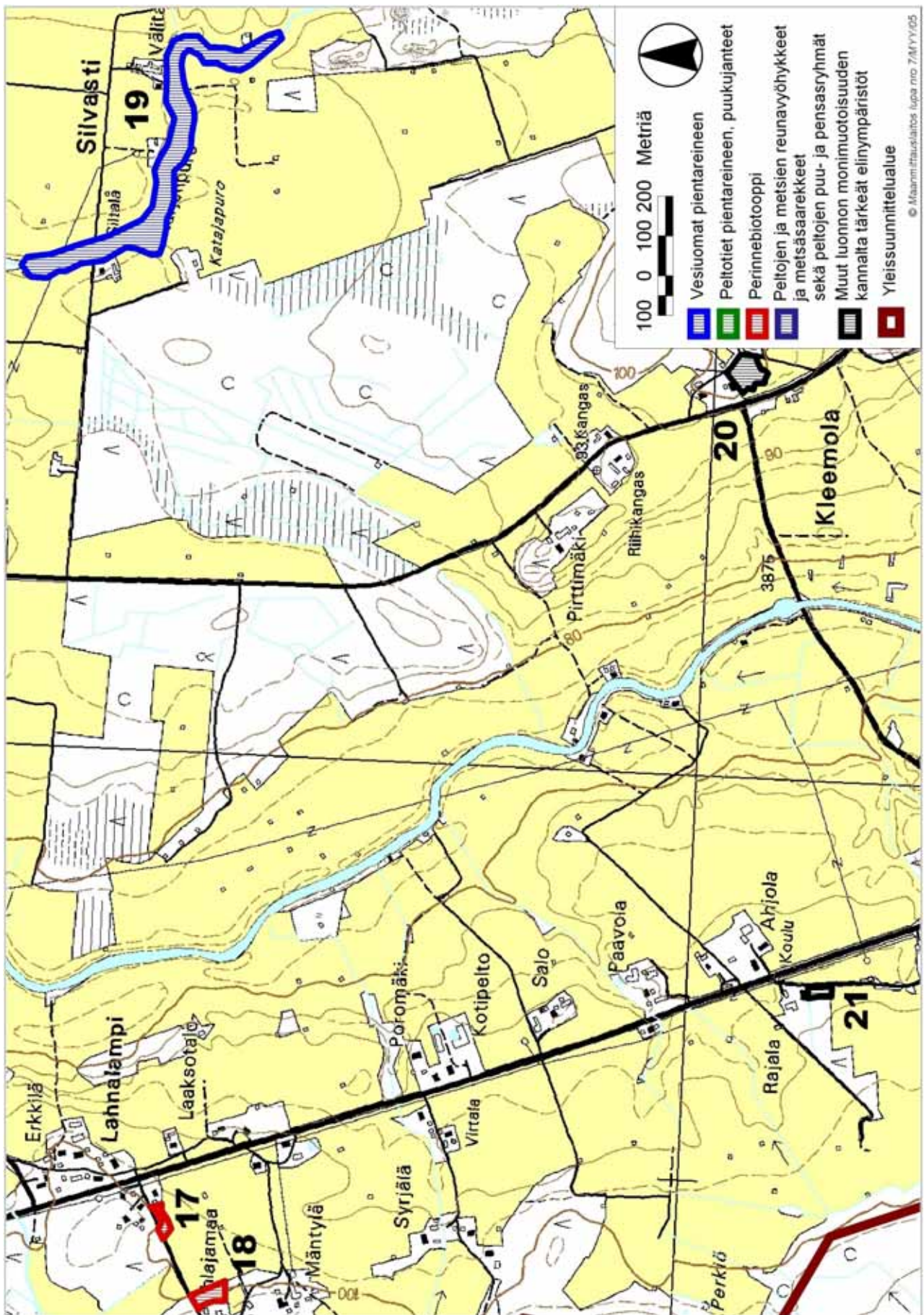
Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

21. Tuoreet niityt

Yleiskuvaus: Määttälässä kylätien varrella, metsän laidalla sijaitsee niitty, jonka paikalla on ennen kenties seissyt lato tai jokin muu rakennus. Kohde näkyy hyvin Toholammilta Sykäräisille vievälle tielle ja sen erikoinen kasvillisuus pistää heti silmään. Tienpientareen ja niityn välissä kasvaa muun muassa pukinjuurta, ahomansikkaa, päivänkakkaraa ja puna-apilaa, jotka kaikki ovat arvokkaita kuivien niityjen lajeja. Rehevämpää kasvillisuutta esiintyy myös ja reunoilta lähestyvä pajukko sekä nuoret koivun taimet kertovat nekin rehevöitymisestä.

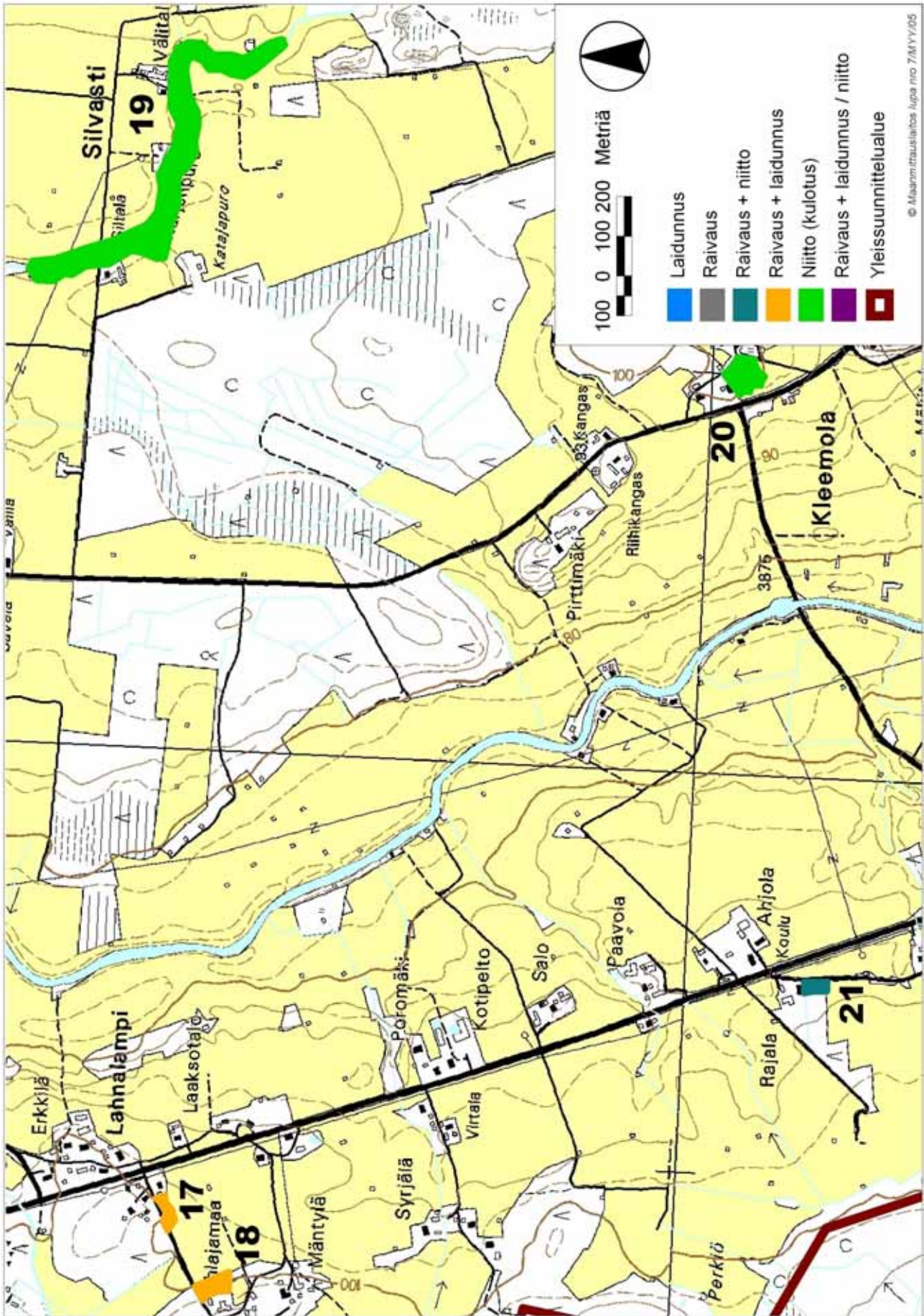
Hoitotoimenpiteet: Niittykasvillisuuden ja kohteen luonnon monimuotoisuusarvojen säilyttämiseksi kannattaisi laidoilta pikaisesti raivata pois niittyä valtaava taimikko. Kohteen pienen koon vuoksi sitä voi myös niittää tai kulottaa säännöllisesti. Näin niitty saataisiin säilymään avoimena ja samalla alennettua maaperän ravinteisuutta.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Jos kohde alittaa tuen saamiseksi vaadittavat 15 aaria tai 5 aaria, olisi kuitenkin suositeltavaa sen säilyttäminen (vapaaehtoisesti maanomistajan toimesta) joka tapauksessa.

Kartta 11. Kohteiden 17–21 elinympäristöt.

Kartta 12. Kohteiden 17–21 hoitosuosituksset.

4.2.5 Kohteet 22–24 (kartat 13–14)

22. Peltojen metsäsaarekkeet

Yleiskuvaus: Määttälässä, Sykäräisiin vievän tien varrelta löytyy pienoinen metsäsaareke, jota ympäröi laidunalue. Hyvin pienikokoisella saarekkeella kasvaa mäntyä ja koivua.

Hoitotoimenpiteet: Laidunnettu metsäsaareke ympäröivine laidunalueineen on mahtava kohde näyttävän sijaintinsa vuoksi. Hoitotoimenpiteisiin kuuluu laidunnuksen jatkuminen.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Jos kohde alittaa tuen saamiseksi vaadittavat 15 aaria tai 5 aaria, olisi kuitenkin suositeltavaa sen säilyttäminen (vapaaehtoisesti maanomistajan toimesta) joka tapauksessa.

23. Kivikankaan hakamaa

Yleiskuvaus: Maatilan pihapiirissä sijaitsee maaperältään kostea pieni haka. Laidun rajautuu nurmilaitumeen ja ojaan, sekä vanhaan metsälaitumeen. Laitumelta löytyy runsaasti kiviä ja mänttää. Kasvillisuus on suurelta osin heinäniittyä, jonka seassa viihtyy jonkin verran niittykasvillisuutta. Eläimet käyttävät ojan levennyskohtaan syntyneitä lammikkoja juomapaikkana ja kosteuden takia maapinta on paikoin rapakkoista. Kuivempia kohtiakin, joilla kataja ja mänty viihtyvät, löytyy. Muita kohteen puulajeja ovat kuusi ja harmaaleppä. Myös niittykasvit, kuten nurmitatar, siankärsämä, heinätahtimö, ojakärsämä ja puna-apila, viihtyvät paikalla. Kosteampia alueita suosivaa lajistoa edustavat metsäkurjenpolvi, mesiangervo, suoputki ja rönsyleinikki. Osa hakamaasta on aiemmin inventoitu vuoden 1995 perinnebiotooppikartoituksissa, mutta metsälaidunosa on sen jälkeen kasvanut umpeen. Sitä ei olekaan rajattu luonnon monimuotoisuuskohteeksi. Puron varrelta löytyy historiallisesti arvokkaita jäänteitä 1800-luvulla toiminnassa olleesta rautaruukista, kuten rauniot ja osa koneista.

Hoitotoimenpiteet: Laitumen ominaispiirteet ja perinteisen maankäytön muovaama kasvillisuus säilyvät ainoastaan laidunnan jatkuessa. Tarvittaessa puuntaimia voi raivata ja korkeampaa heinää niittää, mikäli eläimet eivät pidä rehevää kasvillisuutta kurissa.

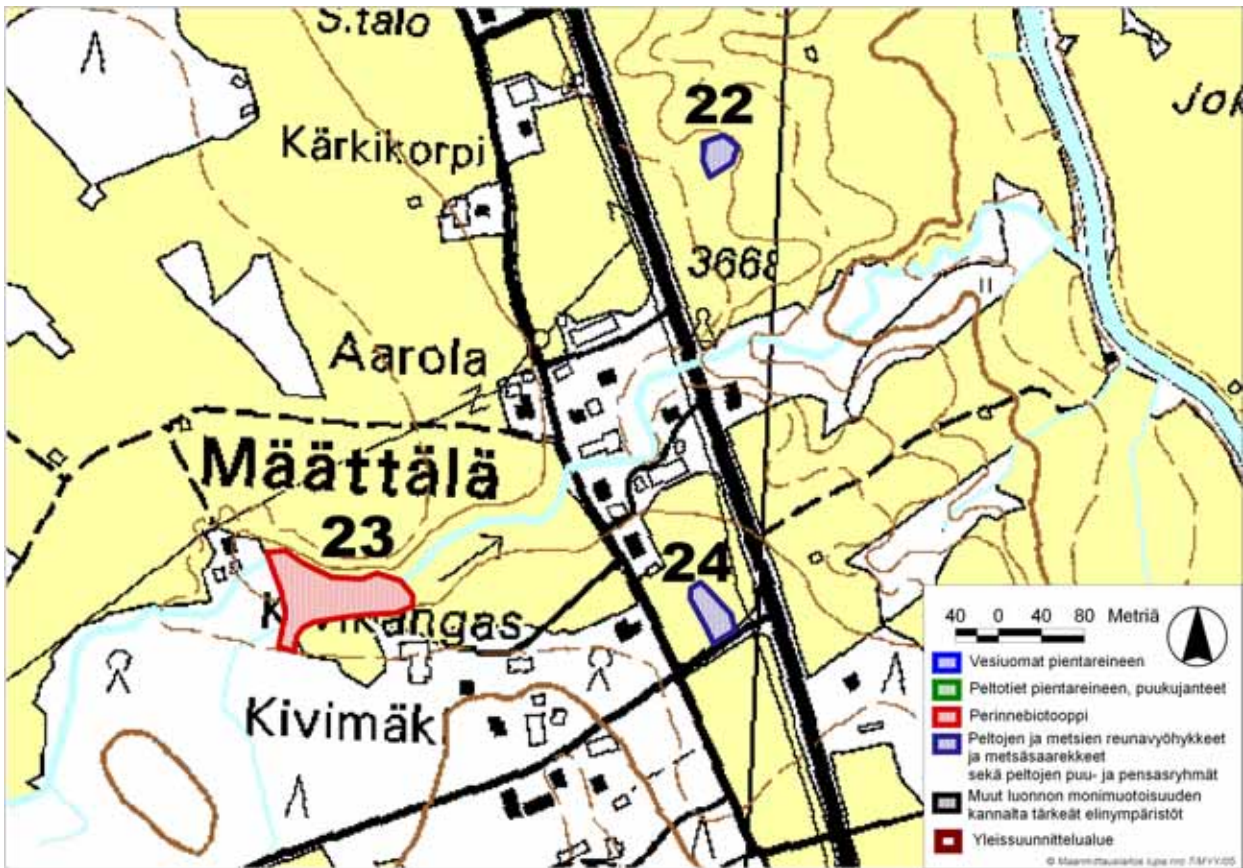
Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistämistuki tulee kysymykseen mikäli; hakaa ei rajata pois viereisestä nurmesta ja jos myös ojan pientareet halutaan hoidon piiriin. Perinnebiotoopin hoitotukea haettaessa hakamaa on rajattava erilleen nurmesta.

24. Peltojen metsäsaarekkeet

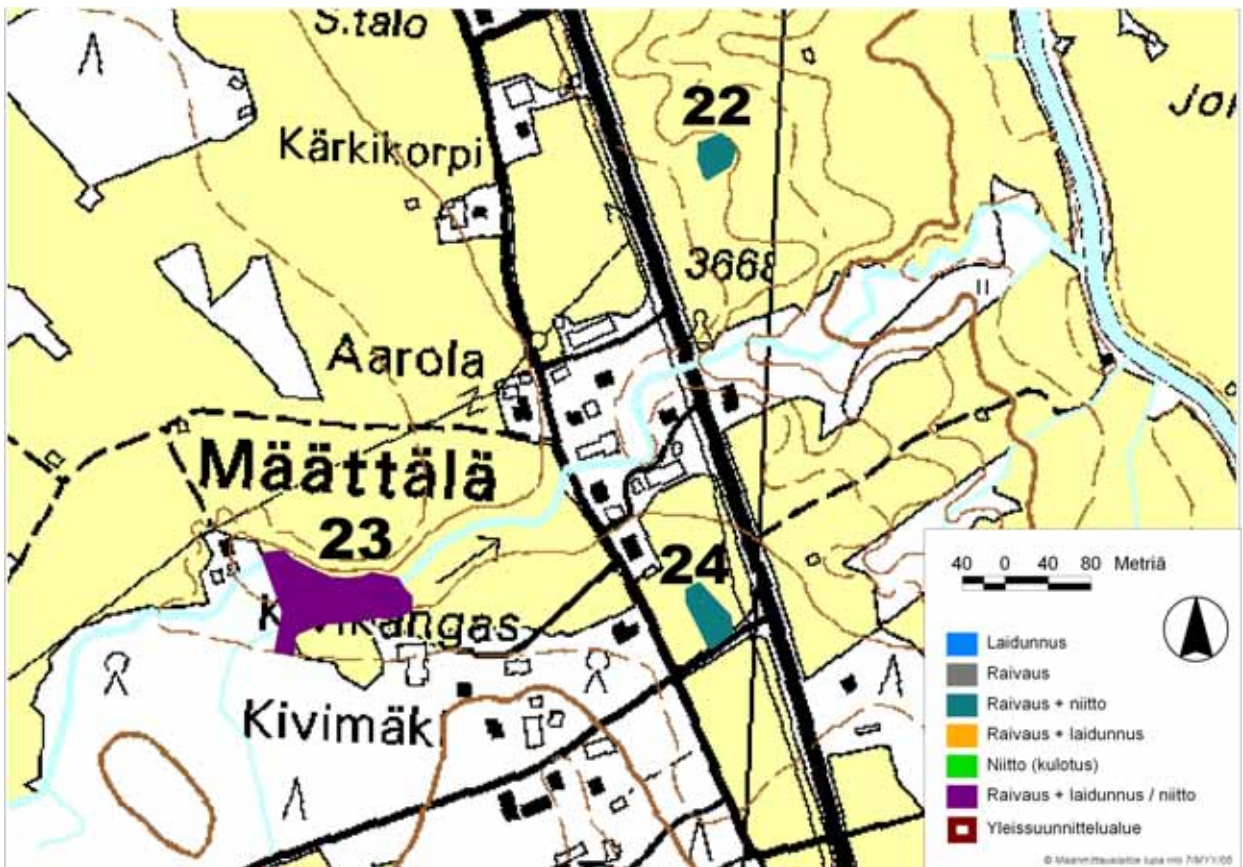
Yleiskuvaus: Toholammilta Sykäräisiin vievän tien länsi puolella, Määttälässä, aivan tien varrella sijaitsee pienoinen metsäsaareke. Saareke rajautuu nurmeen ja sijaitsee näyttävällä paikalla. Sen puusto on melko samanikäistä, korkeaa mänty- ja koivuvaltaista metsää. Korkeiden puiden lomassa kasvaa myös muutama kataja. Aluskasvillisuus on matalaa ja heinävaltaista, joten mesikasvien osuus jää vähäiseksi.

Hoitotoimenpiteet: Hoidon tavoitteena on jatkaa metsäsaarekkeen laiduntamista, sillä se on ainoa keino ylläpitää sen luonnon monimuotoisuuden arvoja. Muihin toimenpiteisiin kuuluu kevyt raivaus, jolla poistetaan taimikkoa. Valoisuudesta nauttivien katajien ympäristöä saa mielellään raivata.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

Kartta 13. Kohteiden 22–24 elinympäristöt.

Kartta 14. Kohteiden 22–24 hoitosuosituksset.

4.2.6 Kohteet 25–30 (kartat 15–16)

25. Notkomäen ojanotko niittyineen

Yleiskuvaus: Lestijokeen vievän Pahapuron jyrkkien pientareiden muodostama notko on osittain hakamaata, osittain metsää. Notko on toiminut laitumena useita vuosia, josta kertovat karjapolku ja aitaus. Kohdetta kunnostetaan parhaillaan laidunkäyttöön ja osa siitä toimii jo nyt laitumena. Vanhan laitumen kasvillisuus on päässyt rehevöitymään, sillä pientareet ovat täysin korkean suuruuhon peitossa. Nokkonen, huopaohdake, maitohorsma, vuohenputki ja vadelma kuuluvat valtalajistoon. Vaikka suurin osa kasvillisuudesta indikoi rehevyyttä, löytyy paikalta myös niittylajeja, kuten hiirenvirnaa, aitovirnaa, siankärsämöä ja niittyleinikkiä.

Hoitotoimenpiteet: Komea, vanha laidun olisi hoidettuna mitä edustavin perinnebiotooppikohde. Rehevyyden alentaminen olennaisesti laitumen luonnon monimuotoisuusarvoja. Korkea kasvillisuus estää vaativamman niittykasvillisuuden kehittymisen, joten jatkuva niitto tai laidunnus on paikallaan. Myös raivaamalla kevyesti pois nuorta taimikkoa estetään kohteen umpeenkasvu. Varjostavaa puustoa, etenkin kuusta, saa tarvittaessa harventaa.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

26. Jokinotko niittyineen

Yleiskuvaus: Purontakasen kohdalla Lestijoen ylittävän sillan pohjoispuolelle jää kapea, suikalemainen joenrantaniitty. Kohde on laaja, näyttävä, itään viettävä rinne, jonka halkaisee syvä notko. Jyrkkä laidunnettu rinne rajautuu jokeen ja nurmeen. Puistomaisella joenrannalla kasvaa vanhaa harmaaleppää ja pihlajaa. Rinteessä kasvaa lisäksi vanha kaunis maisemamänty.

Hoitotoimenpiteet: Hoitotoimenpiteiksi suositellaan laidunnuksen jatkumista. Tarvittaessa laidunnusta voidaan tehostaa laidunkierroilla avulla. Lisäksi nuorta taimikkoa kannattaa raivata pois säännöllisesti, jotta alueen puistomaisuus ei pääse häviämään. Myös maisemapuiden ympäristö kannattaisi säilyttää avoimena, jotta edustavat puut näkyisivät paremmin.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

27. Jokinotko niittyineen

Yleiskuvaus: Nurmen länsirinteessä sijaitsee koskelle päin viettävä laaja, avoin niitty, joka ei juuri näy kylätielle. Laaja niittyalue rajautuu pohjoisessa pienehköön notkoon ja etelässä metsään. Runsaasti kukkivia mesikasveja sisältävä kasvillisuus on lähinnä suurruohovaltaista niittyä. Suurehko niitty on maitohorsman, mesiangervon, karhun- ja koiranputken, nokkosen ja huopaohdakkeen valtaama. Rehevyyttä vastaan taistelevat kuitenkin vielä muutamat niittykasvit, kuten kissankello, jänönsara, nurmi-
piippo, harakankello, niittynätkelmä, hiirenvirna ja aitovirna. Niityn reunoilla kasvaa myös muutamia yksittäisiä nuoria puita: koivua, harmaaleppää ja tuomea. Rannassa puusto on tiheämpää ja harmaaleppää kasvaa siellä runsaasti. Kohde on todennäköisesti toiminut ennen rantalaitumena.

Hoitotoimenpiteet: Hoidon tavoitteena on säilyttää arvokas niittyalue avoimena ja alentaa maaperän rehevyyttä, jotta niittykasvit ja niillä elävät hyönteiset pääsisivät valtaamaan alueen. Kohdetta voi hoitaa joko niittämällä tai laiduntamalla, joskin niittäminen voi olla työlästä kohteen laajuuden vuoksi. Myös jokavuotisella kulotuksella voidaan hoitaa laajaa aluetta. Taimikkoa olisi hyvä raivata pois ja samalla karsia rannan puustoa. Ainoastaan yksittäisiä, maisemaa koristavia vanhempia puita tulisi jättää esimerkiksi laidoille ja rantaan niittyä kehystämään. Lehtipuut, kuten koivu ja pihlaja ovat arvokkaita luonnon monimuotoisuudelle.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

28. Kallisenkosken jokinotko niittyineen

Yleiskuvaus: Kallisenkosken ylittävän sillan kaakkoispuolella sijaitsee laajahko niittyalue. Niitty viettää jyrkästi Lestijoelle ja kohde näkyy hyvin sillalle. Lounaaseen viettävän rinteiden kasvillisuus on heinäsaravaltainen niitty. Harmaaleppä, mänty ja koivu koristavat sen laitoja. Muutama pensasryhmä, lähinnä pajukkoa, löytyy myös joenpuoleiselta laidalta. Monipuoliseen niittylajistoon kuuluu arvokkaita niittylajeja, jotka kertovat aiemmasta avoimuudesta ja alhaisesta ravinteisuudesta. Tällaisia lajeja ovat

pukinjuuri, nurmipiippo, poimulehti, puna-apila, aivotirna ja päivänkakkara. Korkea, rehevämpi kasvillisuus, kuten maitohorsma, huopaohdake, karhu- ja vuohenputki, on kuitenkin valtaamassa niittyä.

Hoitotoimenpiteet: Mahdollisesti laitumena aikaisemmin toiminut alue on kasvamassa umpeen ja hoitamattomana sen kukkaloisto häviää nopeasti. Niittykasvillisuuden elvyttämiseksi ja maaperän ravinnearvojen alentamiseksi tulisi rehevää kasvillisuutta niittää ja taimikkoa hävittää. Ihanteellista olisi saattaa vanha niitty laidunnuksen pariin, mutta myös säännöllisellä niitolla tai kulotuksella saadaan alue pidettyä avoimena.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

Kuva 4. Joen jyrkille pientareille on muodostunut laajoja niittyjä, joita on laidunnettu vuosikautia. Laidunnuksen lakattua, rehevä ja korkea kasvillisuus valtaa äkkiä niittyalueen (kohde 31).

29. Yliluoman ojanotko niittyineen

Yleiskuvaus: Asialasta Purontakaseen vievän tien eteläpuolella, lähellä kohdetta 28, sijaitsee laaja niittyalue. Niitty on kehittynyt ojanotkoon ja alue kulkee mökille vievän tien molemmiin puolin. Jyrkät rinteet ovat puuttomia muutamaa nuorempaa pihlajaa ja koivua lukuun ottamatta. Kauniilla paikalla kasvaa runsaasti tuoreen niityn kasveja, kuten oja- ja siankärsämöä, jänönsaraa, nurmipiippoa, hiirenvirnaa sekä aivotirnaa. Maaperän rehevöitymisestä kertoo kuitenkin paikoin hyvin tiheä ja korkea kasvillisuus. Rehevyyttä indikoivat huopaohdake, nokkonen, maitohorsma, koiran- sekä vuohenputki. Myös nuoret pajuntaimet uhkaavat levitä.

Hoitotoimenpiteet: Jotta rehevöityminen sekä umpeenkasvu saataisiin pysäytettyä ja niitylajisto pelastettua, tulisi rehevän kasvillisuuden ja pajukon leviäminen estää. Laiduntamalla niityn kasvillisuus saataisiin tehokkaasti matalaksi ja eläimet söisivät myös puuntaimet. Vaihtoehtoisesti säännöllinen niitto sopii kohteen hoitomenetelmiin. Pajukkoa ja taimikkoa voisi poistaa raivaamalla.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

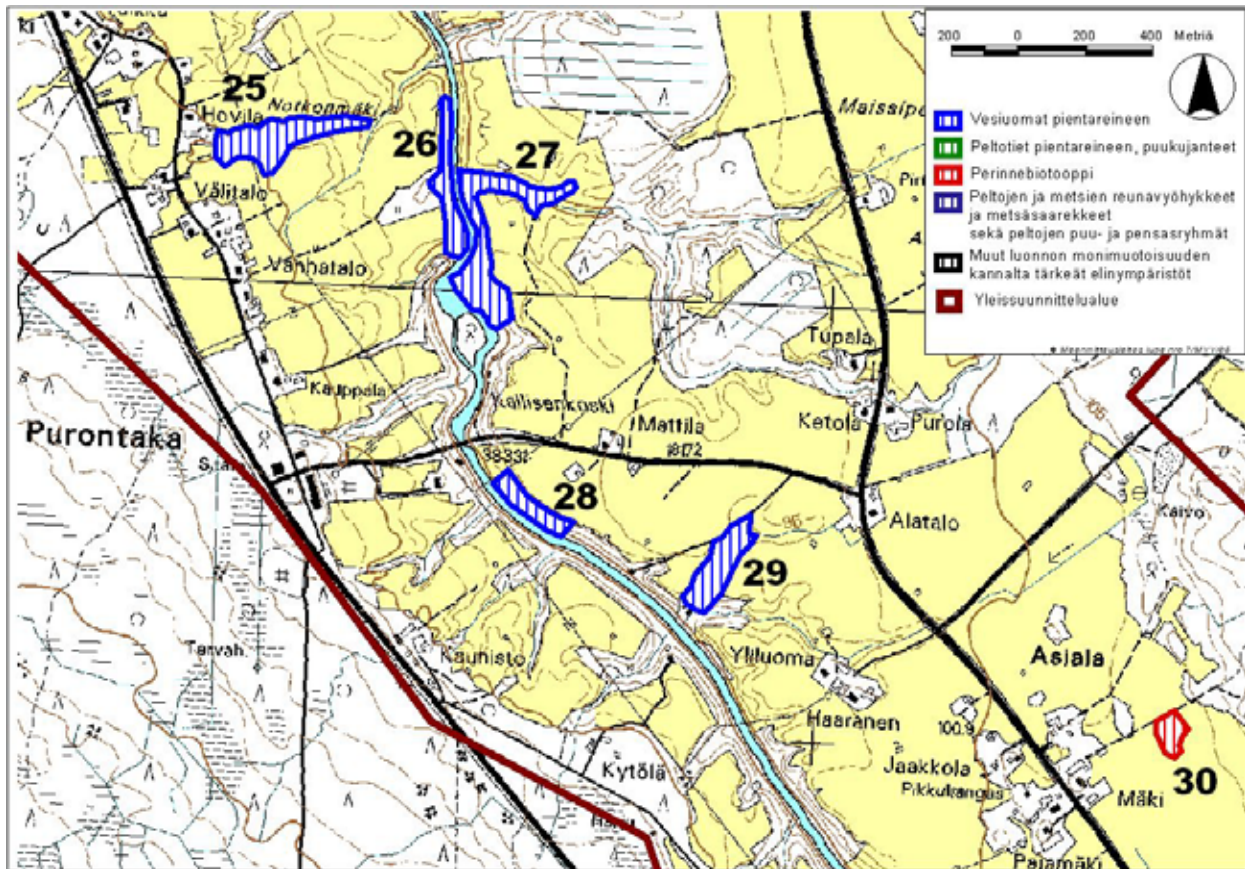
30. Mäki-Asialan haka

Yleiskuvaus: Valtakunnallisen perinnebiotooppikartoituksen yhteydessä vuonna 1994 inventoitu kohde sijaitsee Asialassa. Kohteella ei ole tätä suunnitelmaa tehtäessä erikseen käyty vaan kuvaus perustuu Päivi Pyykkösen inventointiraporttiin. Hakamaa on ainoita Lestijokivarren perinnebiotooppeja, joka ei sijoitu suoraan jokivarteeseen. Kohde sijaitsee keskellä peltoaukeaa. Pienen mäntyhaan luoteispuoli koostuu puustoisesta osasta, kun taas kaakkoispuoli on avoimempaa kivistä niittyä. Vielä kymmenisen vuotta sitten laidun oli käytössä, joskin yhdistettynä nurmilaitumeen. Avoimella osalla hakaa

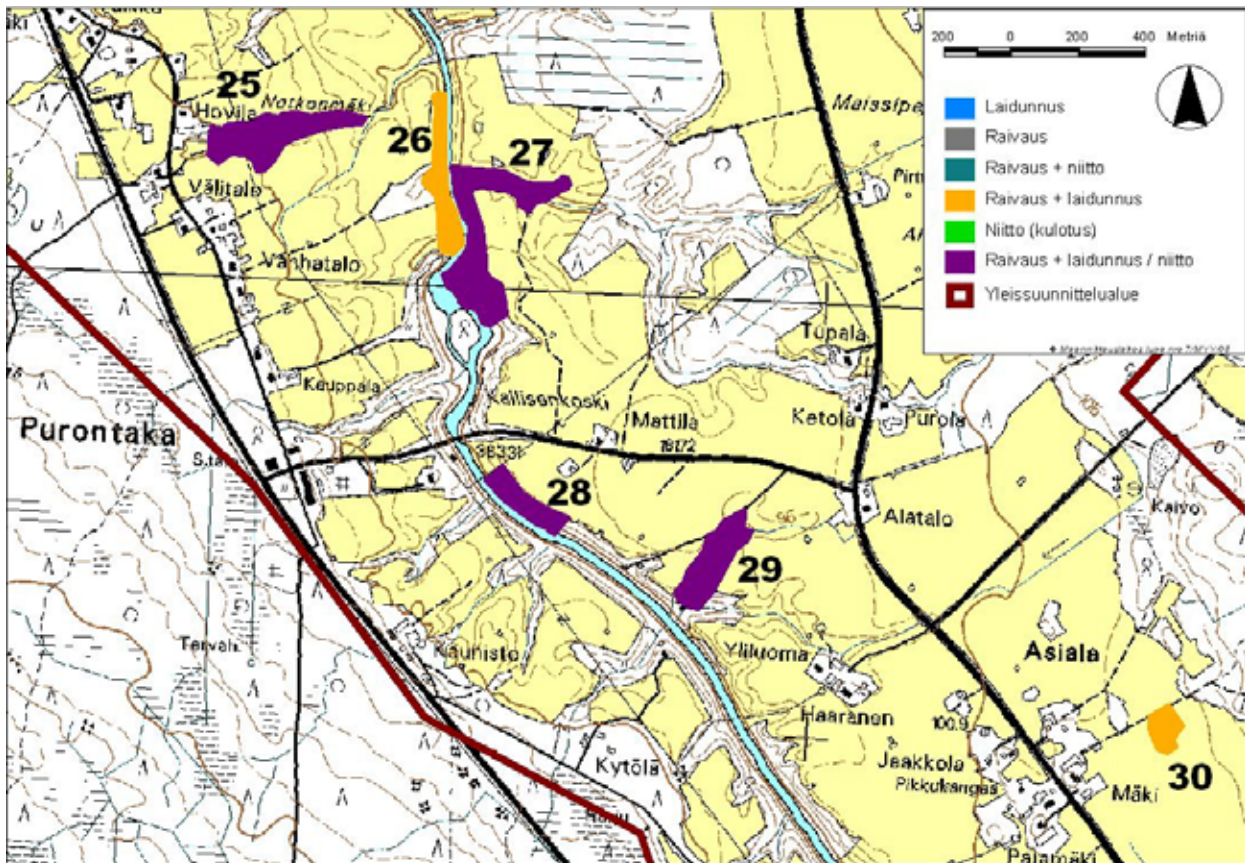
on kaksi vanhaa hirsiriihtä, jotka kiinnittävät huomion Sykäräisiin vievää tietä ajettaessa. Alue rajautuu luoteessa peltotiehen ja muualla peltoihin ja nurmilaitumiin. Kohteen aluskasvillisuus on valtaosin lajistoltaan melko vaatimatonta tuoretta heinäniittyä ja puut ovat suurelta osin kauniita vanhoja mäntyjä. Haan avoimella osalla kasvaa iso vanha leveä kuusi. Lisäksi paikalla kasvaa katajaa, mustaherukkaa ja vadelmaa. Metsäisten lajien seassa kasvaa myös hienoa niittykasvillisuutta, kuten huopakeltanoa, lampaannataa, ahomansikkaa, nurmitatarta, siankärsämöä, rohtotädykettä ja nurmipiippoa. Toisaalta rehevä kasvillisuus, kuten maitohorsma, koiranputki ja nokkonen ovat valtaamassa aluetta.

Hoitotoimenpiteet: Vuosikausia laidunnuksessa ollut kohde on pikkuhiljaa kasvamassa umpeen. Rehevät korkeakasvuiset ruohot varjostavat maan pintaa vieden vaateliaammalta, valoa kaipaavalta niittykasvillisuudelta elintilaa. Jotta arvokas perinnebiotooppi säilyisi, tulisi se saattaa jälleen laidunnuksen piiriin. Vain eläimet pystyvät pitämään vanhan hakamaan puistomaisen avoimena. Niittylaikkuja voi tarvittaessa myös hoitaa säännöllisellä niitolla tai jopa kulotuksella. Tärkeää on estää nuorten puun taimien kasvu, jotta alue ei pensoittuisi. Katajien ympäristö kannattaa säilyttää avoimena, jotta ne eivät jäisi muun kasvillisuuden varjoon. Raivattaessa on hyvä suosia lehtipuita ja vanhoja, suurikasvuisia maisemapuita. Huonokuntoisten riihien paikalla säilyminen on erittäin tärkeää luonnon monimuotoisuuden kannalta, sillä ne tarjoavat piilopaikkoja ja suojaa monille peltoympäristössä eläville pieneliöille ja linnuille.

Mahdollinen erityistukisopimus: Perinnebiotoopin hoito. Rakennuksille, jotka ovat maisemallisesti tärkeitä, voidaan hakea TE-keskuksen myöntämää perinneympäristöjen hoitoavustusta siinä tapauksessa, että ne eivät sisälly erityistukikohteeseen.

Kartta 15. Kohteiden 25–30 elinympäristöt.

Kartta 16. Kohteiden 25–30 hoitosuosituksset.

4.2.7 Kohteet 31–33 (kartat 17–18)

31. Peltolan ojanotkot niittyineen

Yleiskuvaus: Leveäreunaisen, koillis-lounaissauntaisen syvän notkon pohjalla virtaa Lestijokeen ja sen koskikohtaan yhdistyvä oja. Notkon pohjoiseen suuntautuva rinne on loivempi, eteläisempi taas jyrkempi. Ojan pohjoislaita rajautuu laitumeen ja eteläpuoli peltoon. Pientareet ovat todella jyrkät ja ovat siksi viljelyyn sopimattomat. Notkoa onkin laidunnettu ja niitty toimi vielä laitumena valtakunnallisen perinnebiotooppikartoituksen yhteydessä vuonna 1994. Niityn kasvillisuus on rehevää, mutta monipuolista. Lajistoon kuuluvat muun muassa päivänkakkara, siankärsämö, metsäkurjenpolvi, niittyleinikki, poimulehti, harakankello, kumina ja jänönsara. Suurruohot, kuten mesiangervo, pelto- ja huopaohdake sekä nokkonen yhdessä pajujen kanssa, ovat valtaamassa pientareita. Muita puulajeja ovat koivu, jota löytyy kosken lähetyviltä. Joillakin pienruoholaikuilla kasvoi perinnebiotooppikartoituksen yhteydessä muun muassa ahomansikkaa, kissankelloa, isoaho-orvokkia ja heinätähtimöä. Alue on vanhaa piirileikkialuetta, jonne kyläläiset ovat ennen vanhaan kokoontuneet. Emännät ovat myös pesseet pyykkiä koskessa, jossa on ennen toiminut kaksi vesimyllyä.

Toimenpidesuosituks: Kohteen laajuudesta johtuen niitto voi olla hankalaa ja laidunnus olisikin ihanteellinen vanhan laitumen historiaa ajatellen. Kenties naapurilaitumen voisi yhdistää arvokkaaseen perinnebiotooppiin. Tärkeää on kuitenkin rehevyyden ja umpeenkasvun pysäyttäminen, jotta harvinaisen monipuolinen niitylajisto säilyisi.

Mahdollinen erityistukisopimus: Perinnebiotooppi tai Luonnon monimuotoisuuden edistäminen

32. Lato ympäristöineen

Yleiskuvaus: Kohteen 33 koillispuolella aivan Lestijoen rannassa ja kohdassa, jossa Pahapuro yhtyy jokeen, sijaitsee kolmionmuotoinen pieni lato ympäristöineen. Ladon vieressä kasvaa vanhoja kuusia ja harmaaleppää. Tässä kohdassa pengeri ei ole jyrkkä ja avoimella niittyalueella viihtyy niitylajeja ja heinää. Kasvillisuus on melko tavanomaista, mutta kuivilla reunoilla kasvavat muun muassa päivänkakkara, puna-apila, siankärsämö ja isoaho-orvokki. Suurehko nurmialue rajaa ladon ympäristöineen lähellä sijaitsevasta kohteesta 33.

Hoitotoimenpiteet: Ladon paikalla säilyminen on olennaista luonnon monimuotoisuuden kehittymiselle ja säilymiselle. Se tarjoaa suojapaikkoja peltojen läheisyydessä eläville pieneliöille ja linnuille. Maisemapuut tulisi taas jättää rantaviivaa koristamaan ja mikäli uutta taimikkoa on tunkemassa esiin, kannattaa se poistaa maisemapuita varjostamasta. Ihanteellista olisi perustaa alueelle rantalaidun ja yhdistää se esimerkiksi taaempaan sijaitsevaan laidunalueeseen. Vaihtoehtoisesti avoimia kohtia voidaan niittää.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

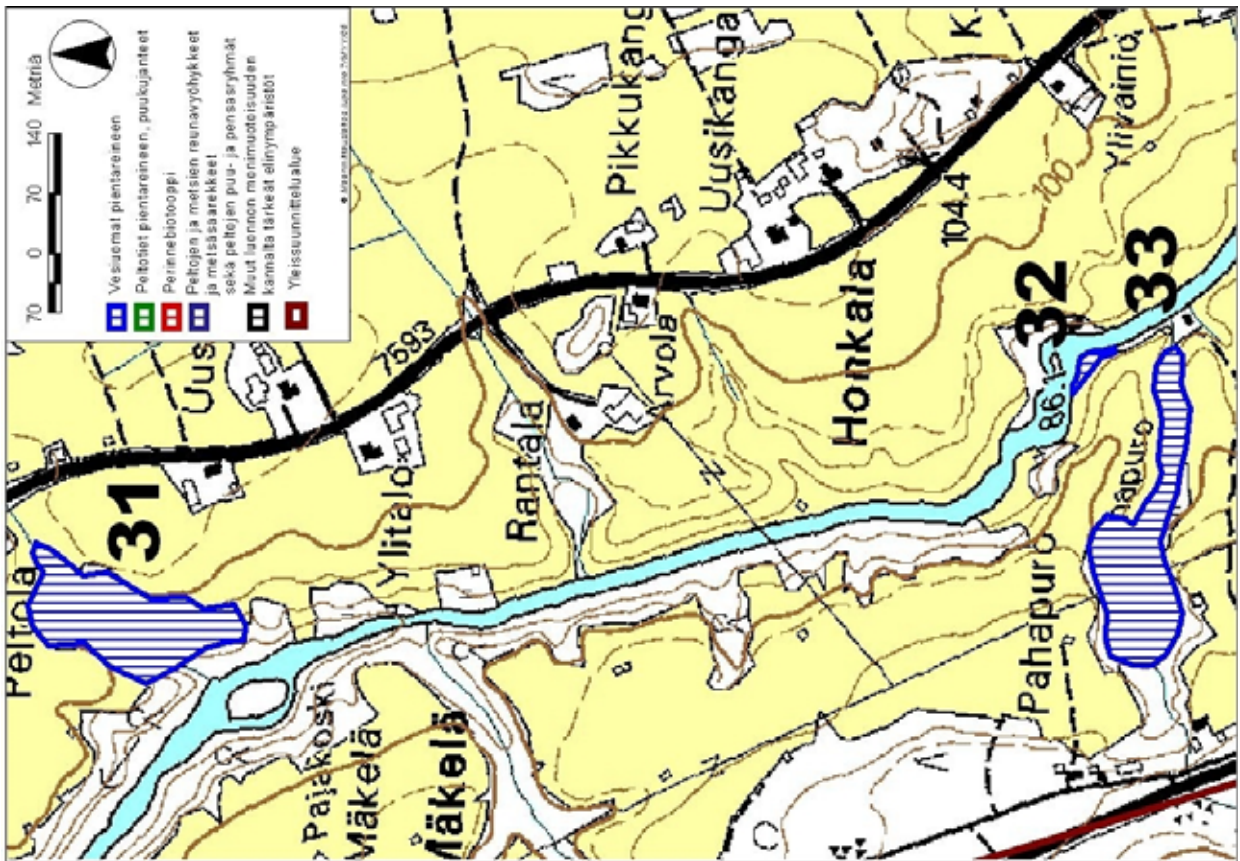
33. Pahapuron puronotko niittyineen

Yleiskuvaus: Pahanpuron jyrkille rinteille, suurehkoon törmään on kehittynyt mahtava alue, joka tällä hetkellä ainakin osittain toimii laitumena. Notkosta osa on luonnonlaidunta, osa viljeltyä nurmea. Notkon länsipääty on taas selvää metsälaidunta. Korkeat kuuset ja harmaaleppä komeilevat puron reunoilla, kun taas rinteillä tapaa Toholammin maisemille melko harvinaista katajaa. Katajien lisäksi notkon kuivilla ja aurinkoisilla reunoilla viihtyvät niittykasvillisuutta edustaen kumina, päivänkakkara, puna-apila, kissankello ja siankärsämö. Syvemmällä törmässä kasvillisuus on melko tavanomaista.

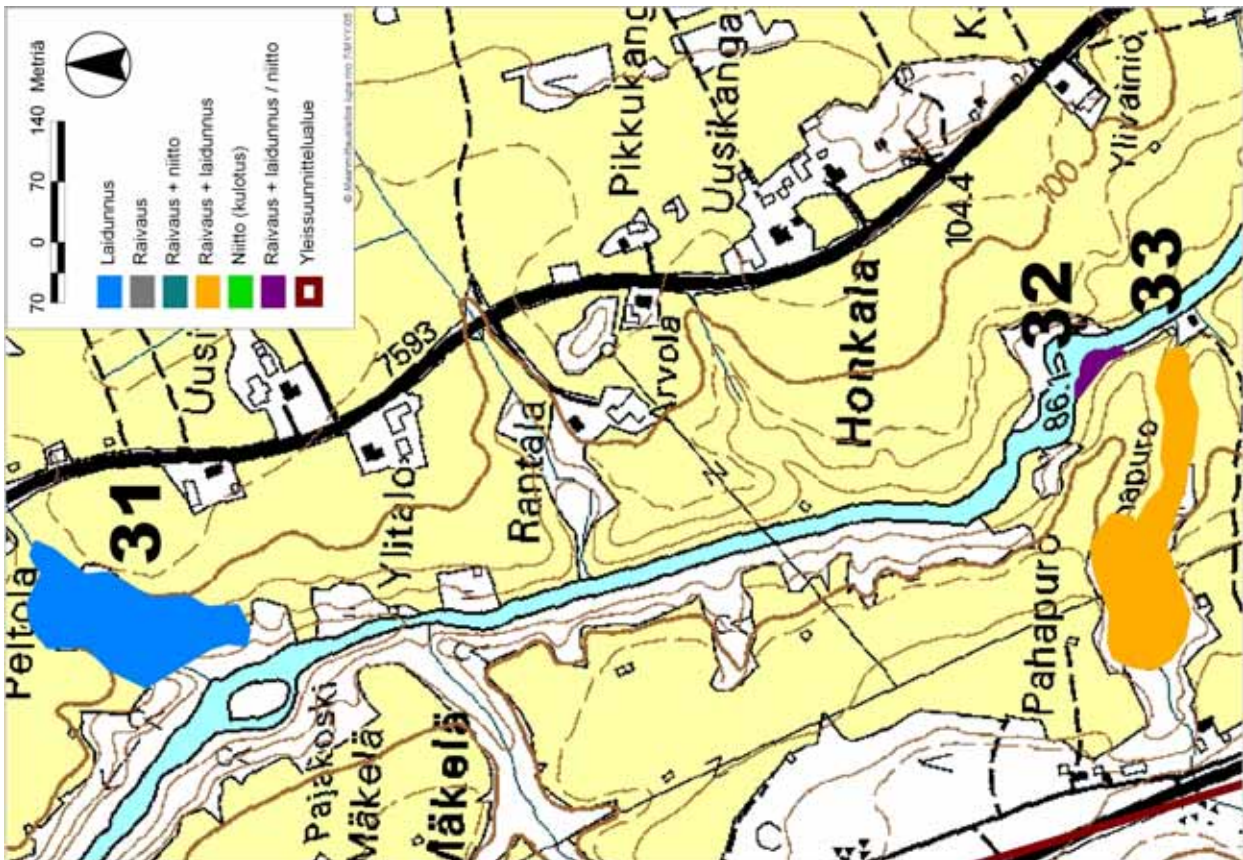
Hoitotoimenpiteet: Ihanteellisella paikalla sijaitseva laidun edustaa Toholammin perinnebiotooppeja parhaimmillaan. Laidunnuksen jatkuminen on kohteen arvojen säilymiselle elintärkeää. Harmaaleppää voisi hieman poistaa raivaamalla, jotta se ei pääse leviämään ja varjostamaan aluskasvillisuutta.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistämistuki tai perinnebiotoopin hoitotuki, mikäli metsälaidun rajataan nurmesta erilleen.

Kartta 17. Kohteiden 31–33 elinympäristöt.

Kartat 18. Kohteiden 31–33 hoitosuosituksen.

4.2.8 Kohteet 34–36 (Kartat 19–20)

34. *Parkkikosken joenrantaniitty*

Yleiskuvaus: Parkkikosken ylittävän sillan kupeessa sijaitsee jyrkkä, koilliseen Lestijoelle viettävä niitymäinen rinne, joka rajautuu myös nurmilaitumeen. Niitty sijaitsee maisemallisesti kauniilla paikalla ja sillalta avautuu näkymä koko laidunalueelle. Kaunista mäntyrykelmää lukuun ottamatta rinne on avointa joen rantaan saakka ja kasvillisuustyypiltään heinäniittyä. Lehmät laiduntavat pääosin naapurin peltolohkoa rinteiden päällä ja viihtyvät harvemmin joenrannassa. Rantaniityn kuivemmalla osalla rinteessä kasvaa päivänkakkaraa, niittyhumalaa, hiirenvirnaa, siankärsämöä ja poimulehteä, eli monipuolista niittykasvillisuutta. Kosteimmilla kohdilla vesirajan läheisyydessä kasvaa taas rehevämpää kasvillisuutta, kuten mesiangervoa, nokkosta, niittyleinikkiä ja rönsyleinikkiä. Perhosille ja mesipistiäisille tärkeitä mesikasveja löytyy kohtalaisesti.

Hoitotoimenpiteet: Vieressä olevan nurmilaitumen voisi rajata niin, että joen koko rantaosuus saataisiin mukaan laidunalueeseen ja siten hoidon piiriin. Näin lajistollisesti rikas niittykasvillisuus saataisiin kukoistamaan ja lajisto pääsisi kehittymään. Samalla saataisiin köyhdytettyä maaperän rehevyyttä. Hoitotoimenpiteeksi sopii vaihtoehtoisesti niitto.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

35. *Lepistön laidunnettu reunavyöhyke*

Yleiskuvaus: Pollarinkylän kohdalla, Sykäräisiin vievän tien itäpuolella, sijaitsee talon pihapiirin yhteydessä laaja laidunalue. Laidun alkaa heti pihaan vievästä koivukujanteesta ja jatkuu talon takana olevan metsän taakse. Monipuolisesta laajasta laidunalueesta osa on perinnebiotooppia, nurmea, hakamaata ja osa laidunnettua reunavyöhykettä. Kohde sisältää notkoja, kuivia ja paahteisia rinteitä, puuryhmiä ja metsäsaarekkeita, ja alueen läpi virtaa myös pienoinen puro. Nurmen yhteydessä on vanha, käytöstä poistunut metsälaidun, jota mielellään voisi ruveta laiduntamaan uudelleen. Nurmea ympäröivä metsä on vanhaa sekametsää, ja se sisältää runsaasti hyönteisille ja sienille tärkeitä lahoppuita. Vanha sähköpaimen kiertää metsälaidunta, jonka keskeltä löytyy notko. Kasvillisuus on monipuolista ja käsittää niin kuivia niitylaikkuja, rehevää suuruohoa kuin niitylaikkuja. Yleisimpiin lajeihin lukeutuvat kumina, kissankello, metsäkurjenpolvi, huopaohdake, rönsyleinikki, niittyleinikki, niittyhumala, piharatamo ja suo-orvokki. Puusto sisältää paljon vanhoja puita, muun muassa koivua, mäntyä, harmaaleppää ja haapaa.

Hoitotoimenpiteet: Koska alue on jo osittain laidunkäytössä, voisi metsäalueet tai ainakin osan niistä helposti rajata laitumeen. Näin saataisiin arvokas alue kokonaisuudessaan hoidon piiriin. Alueen laajuudesta ja kivisyydestä johtuen laidunnus on oikeastaan ainut tapa hoitaa vanhaa perinnebiotooppia. Nurmen keskellä olevalta metsäsaarekkeelta voisi puustoa hieman karsia, etenkin varjostavaa kuusta ja nuorta puustoa. Tärkeää olisi luoda aukkoja ja valoisia kohtia metsälaitumeen, ja hieman aukaista tiheäksi kasvanutta puustoa. Talon takaa lähtevän metsälaitumen pienempiä niitylaikkuja voi hoitaa niittämällä ja myös siellä kevyt raivaus olisi paikallaan. Haapaa raivattaessa on hyvä muistaa kaulaus (katso s.37).

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistämistuki tulee kysymykseen koko aluekokonaisuudelle. Mikäli kaakkoispuolen notko ja sitä ympäröivä metsälaidunalue rajataan erikseen, voi alueelle hakea perinnebiotoopin hoitotukea.

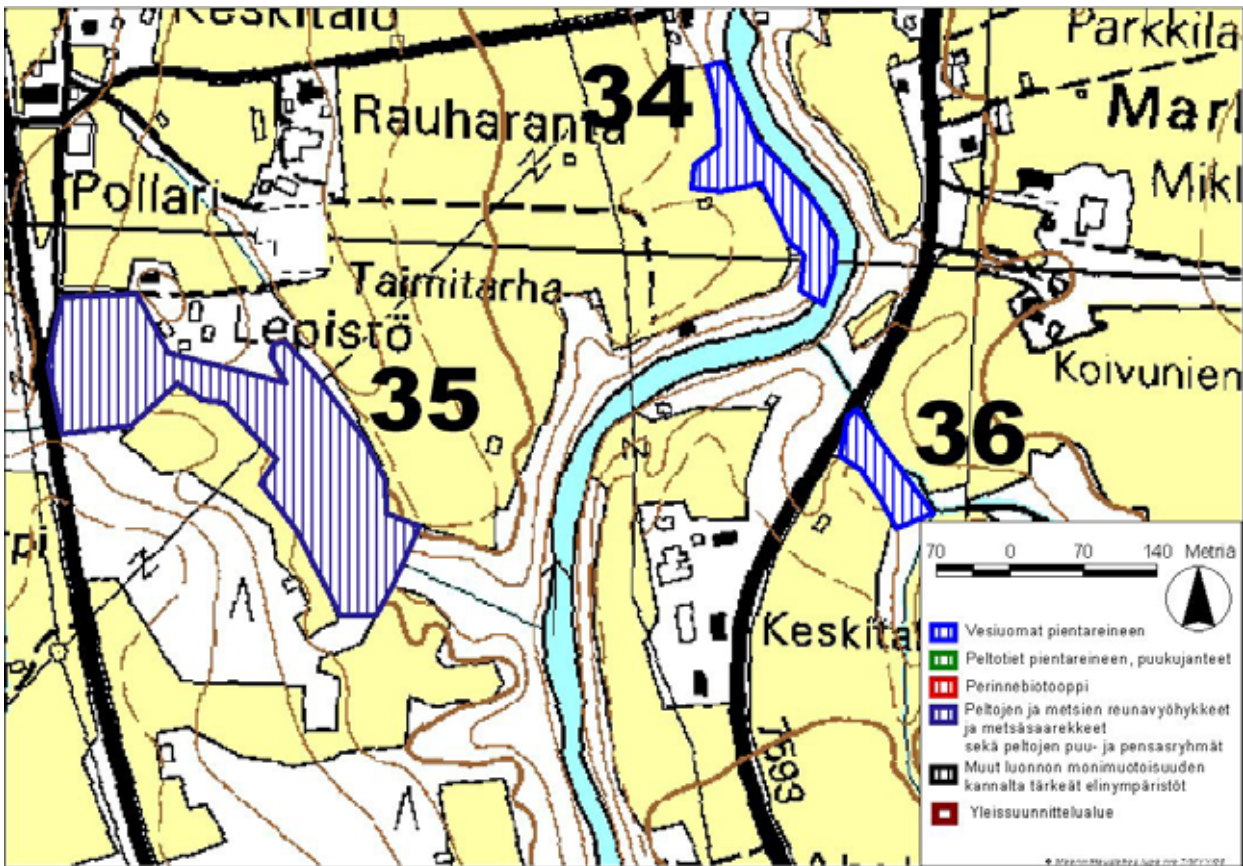
36. *Nuorasepuron puronotko niittyineen*

Yleiskuvaus: Markin kylässä, kylätien itälaidalla, sijaitsee rinteessä jyrkkä pellonpiennar, joka viettää Nuorasepurolle. Kohde rajautuu lounaiselta laidalta nurmeen, muuten rinne viettää jyrkästi pohjoiseen päin. Jyrkkyytensä vuoksi niitty ei sovellu viljelykseen. Sen sijaan se taas soveltuisi erinomaisesti laidunnukseen. Piikkilangan tähteistä ja kasvillisuudesta päätellen niittyä onkin ennen laidunnettu. Nurmen ja niityn rajalla kasvaa muutamia maisemapuita, kuten koivua ja kuusta. Itse niitty on avoin, mutta puron reunalle harmaaleppä ja paju muodostavat tiheikön. Kasvillisuus onkin rehevöitymässä ja niittykasvillisuutta tapaa enää vain nurmen ja niityn välisellä matalakasvuisella kaistaleella. Rehevä suuruohokasvillisuus, kuten koiran- ja vuohenputki, maitohorsma, nokkonen, pelto-ohdake ja timotei

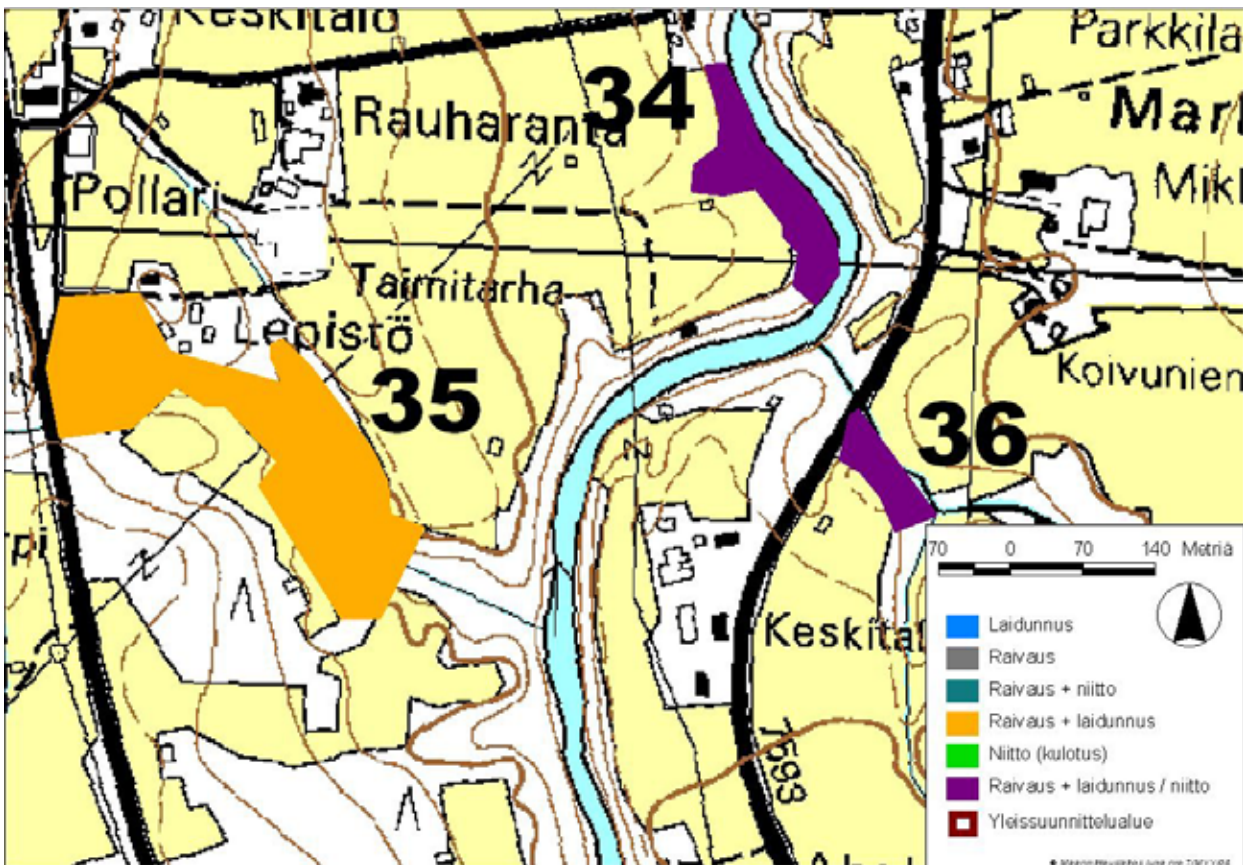
hallitsevat niittyä. Päivänkakkara, niittynätkelmä, ahomansikka, siankärsämö, kissan- ja harakankello viihtyvät pientareen valoisissa ja matalakasvuisissa kohdissa ja edustavat monipuolista niittykasvillisuutta.

Hoitotoimenpiteet: Ihanteellista olisi saattaa vanha niitty laidunnuksen pariin, niin maisemallisista kuin luonnon monimuotoisuutta kehittävästä syistä. Vaihtoehtoisesti niittyä voi myös hoitaa niittämällä ja raivaamalla. Tärkeintä on kuitenkin niityn avoimena säilyttäminen, sillä rehevöitymisen jatkuessa paikalta häviävät myös viimeisimmät niittykasvit. Korkeassa, rehevässä suurruohovaltaisessa kasvillisuudessa eivät valo kaipaavat, matalakasvuiset niittylajit selviä. Niittylajiston hävitessä myös hyönteislajisto köyhtyy. Pajukkoa ja harmaaleppää kannattaisi raivata ja estää leviämästä itse niitylle. Nurmen sekä puron reunaan saa mielellään jättää muutaman vanhemman puun maisemaa koristamaan, mutta nuori vesakko ja etenkin kuusen taimet tulisi poistaa, jotta ne eivät varjostaisi kasvillisuutta.

Mahdollinen erityistukisopimus: Luonnon monimuotoisuuden edistäminen.

Kartta 19. Kohteiden 34–36 elinympäristöt.

Kartta 20. Kohteiden 34–36 hoitosuosituksset.

5

Hoitotoimenpiteiden toteutus ja rahoitus

5.1 Ympäristötuen erityistuet

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmassa tarkastellaan lähinnä kohteita, joille voidaan hakea *perinnebiotoopin hoitoa, luonnon monimuotoisuuden edistämistä tai maiseman kehittämistä ja hoitoa* varten ympäristötuen erityistukia. Yllä mainitut tuet soveltuvat luonnon monimuotoisuuden hoitoon ja vaalimiseen ja tuen vaatimat hoitotoimenpiteet ovat osa perinteistä maankäyttökulttuuria. Ympäristötuen erityistukia voidaan myös hakea esimerkiksi suojavyöhykkeen perustamista ja hoitoa varten, luonnonmukaiseen tai alkuperäiskasvien viljelyyn, alkuperäisrotujen kasvattamiseen sekä kosteikkojen ja laskeutusaltaiden perustamiseen. Erityistukia myönnetään:

- 18–65-vuotiaille maanviljelijöille, jotka kuuluvat ympäristötuen piiriin tai sitoutuvat ympäristötukeen. Mikäli yli 65-vuotiaalla hakijalla on voimassa oleva ympäristötukisopimus, voi hän hakea edellä mainittuja tukia
- Viljelijälle jolla on peltoa viljelyssä vähintään 3 ha, puutarhatilalla puutarhaviljelyssä vähintään 0,5 ha
- Kohteen ollessa vähintään 0,15 ha (voi koostua useammasta pienestä vähintään 5 aarin suuruisista alueista)

Sopimuksen kesto vaihtelee tuesta riippuen 5-vuotisista 10-vuotisiin sopimuksiin. Maksettava korvaus määräytyy kohteen pinta-alan ja tukimuodon mukaan. Myös vuokrassa oleville lohkoille voidaan myöntää tukea ja maanviljelijät voivat keskenään sopia kenen nimissä tukea haetaan.

Hakemukseen on liitettävä mukaan esimerkiksi vuokrasopimus ja kartta kohteesta. Lisäksi kohteelle on tehtävä hoitosuunnitelma sekä arvio kustannuksista. Hoitosuunnitelmassa kerrotaan kohteesta ja sen kasvillisuudesta, maankäytön historiasta, esimerkiksi laidunperinteestä, ja käytettävistä hoitotoimenpiteistä. Kustannusarvioon voidaan lisätä esimerkiksi eri materiaalikulut, eläinten kuljetuksesta aiheutuvat kulut ja aiheutuvan työmäärän tuntikorvaukset. Hakemukseen on aina hyvä liittää valokuvia, sillä ne helpottavat hakemuksen käsittelijän työtä.

Hoitosuunnitelmaa laatiessa voidaan yleissuunnitelman kohdekuvauksia käyttää hyväksi. Hakemuksen ja hoitosuunnitelman voi tehdä joko viljelijä itse tai suunnitteluapua voi pyytää suunnitteluun erikoistuneilta yrittäjiltä tai alueen maaseutukeskuksesta. Lisätietoja erityistuksista ja niiden hakemisesta voi kysyä alueellisesta ympäristökeskuksesta, TE-keskuksesta, kunnan maaseutuviranomaiselta tai alueen maaseutukeskuksesta.

5.2 Erityisen merkittävät perinnebiotoopit

Perinnebiotoopin jäädessä ympäristötuen erityistuen ulkopuolelle (esimerkiksi hakija ei ole maanviljelijä tai hän ei täytä ikävaatimuksia) voidaan perinnebiotoopin hoitoa varten hakea rahoitusta ympäristöministeriöltä. Tuki on tarkoitettu lähinnä valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaille kohteille. Alueelliset ympäristökeskukset koordinoivat hoitotoita. Työt voidaan toteuttaa esimerkiksi talkootyönä eri yhdistysten tai yksityisten henkilöiden avustuksella.

5.3 Perinneympäristöjen hoitoavustus

TE-keskus myöntää hoitoavustusta maaseudun perinneympäristöjen korjaamista varten. Tällaisia kohteita voivat olla riukuaidat, aitat, luhdit ja maisemallisesti arvokkaat ladot. Rahoitusta voi myös saada yksittäisten lampaiden hankintaa varten. Hoitoavustusta ei makseta päällekkäin ympäristötuen erityistuen kanssa.

6

Hoitotoimenpiteistä

Kappaleessa käydään läpi tavallisimmat hoitotoimenpiteet ja niiden yleiset periaatteet. Hoitotoimenpiteet koskevat kaikkia inventoituja kohteita, joskin samalle kohteelle voi soveltua moni eri toimenpide, esimerkiksi laidunjärjestelyistä tai niittomahdollisuuksista riippuen. Ympäristökeskuksesta, TE-keskuksesta sekä maa-seutukeskuksista saa lisää tietoa ja apua hoitoa suunniteltaessa.

6.1 Raivaus

Raivaus on yleisin toimenpide, jolla aloitetaan perinnebiotoopin tai muun luonnon monimuotoisuuskohteen peruskunnostus. Raivaus on syytä suorittaa vaiheittain, sillä kertaraivaus saa ongelmakasvit rehottamaan valoisuuden lisääntyessä ja ravinteiden vapautuessa. Onkin tärkeä huolehtia kohteen hoidosta jatkossa.

Umpeenkasvaneelta kohteelta poistetaan ennen kaikkea juuri- ja kantovesoja muodostavat puut, esimerkiksi haapa ja harmaaleppä. Vesovat puut *kaulataan*, eli rungon ympäriltä poistetaan noin 20 cm levyinen pala kuorta, 1-2 metrin korkeudelta. Kaulaus kuivattaa puun, joka lakkaa vesomasta ja myöhemmin kuolee pystyyn. Jos tällaiset puut kaadetaan normaaliin tapaan, ongelma vain pahenee, sillä ne alkavat muodostaa entistä enemmän juuri- tai kantovesoja.

Vanhat lehti- ja lahoppuut sekä maisemallisesti näyttävät puut säästetään, kun taas kuusi poistetaan varjostavuutensa vuoksi. Vanhojen, pylväsmäisten katajien ympäriltä raivataan myös muita varjostavia puita ja pensaita. Laidunniittyä raivatessa laiduneläimille säästetään puuryhmiä suojaksi. Reunavyöhykkeitä ja saarekkeitä raivatessa tavoitteena on saavuttaa monikerroksinen puusto. Silloin on tärkeä luoda aukkoja, mutta säästää marjovia pensaita linnulle. Raivausjäte poistetaan aina mahdollisimman tarkasti ja se voidaan hävittää esimerkiksi polttamalla.

6.2 Laidunnus

Laidunnuksella saadaan lisättyä kasvupaikan valoisuutta ja lämpöä, mikä taas parantaa matalien niittykasvien ja niillä elävien hyönteisten olosuhteita. Karjan tallaamilla paikoilla siemenet itävät hyvin ja ravinteisuuden vähentyessä myös vaativampi lajisto löytää itsellensä sopivan kasvupaikan. Laidunnus sopii hyvin metsäisten luonnonlaitumien, mutta myös niittyjen ja joenrantojen hoitoon. Myös reunavyöhykkeitä ja peltojen metsäsaarekkeitä voidaan hoitaa laiduntamalla. Laidunnusta järjestettäessä on tärkeä ottaa huomioon:

- Laidunnus on aloitettava heti kasvukauden alussa ja se voi jatkua aina pitkälle syksyyn. Näin niitylle jää mahdollisimman vähän kuolevaa kasvillisuutta.
- Laidunpainetta on tarkkailtava viikoittain. Eläinten määrä on oltava sopiva laitumen kokoon nähden, niin että yli- tai alilaidunnusta ei synny. Laidunpaine on sopiva kun eläimet ovat onnistuneet pitämään koko laitumen kasvillisuuden matalana.
- Lohkojen ja laidunkierron avulla voidaan säädellä laidunpainetta. Laidunkiertoon voidaan ottaa mukaan myös viljelty laidun, mutta se on rajattava erilleen luonnonlaitumesta, jotta ravinteet eivät kulkeutuisi sinne eläinten ulosteiden mukana.
- Perinnebiotoopeilla laiduntaville eläimille ei saa antaa lisärehua, sillä myös lisärehun käyttö tuo ylimääräisiä ravinteita luonnonlaitumelle.
- Kivennäisten antaminen on sallittua.

6.3 Niitto

Niitto soveltuu hyvin pienien, avoimien kohteiden, esimerkiksi joenrantojen ja reunavyöhykkeiden hoitoon. Niiton tavoitteena on lisätä avoimuutta ja valoisuutta sekä vähentää maaperän ravinteisuutta. Niiton ansiosta maaperä pysyy köyhänä ja kasvillisuus matalana, jolloin muuten suuruhoille häviävät vaateliaat niittykasvit pääsevät kukoistamaan. Niittoa suunniteltaessa on tärkeää huomioida:

- **Paras niittoaikajankohta on niittylajien kukittua ja siemennettyä, eli heinä-elokuun vaihteessa kesästä riippuen. Voimakkaasti umpeenkasvaneita kohteita voidaan niittää jopa kaksi kertaa kesässä, jolloin ensimmäisen niiton tulee tapahtua jo alkukesällä.**
- **Niitto voidaan suorittaa niin koneellisesti kuin käsinkin.**
- **Niittojäte on aina korjattava pois niityltä, sillä muuten se jää varjostamaan pienempiä kasveja sekä rehevöittämään niittyä.**

6.4 Kulotus

Kulotusta voi hyödyntää monen tyyppisiä luonnon monimuotoisuuskohteita hoidettaessa. Tällaisia ovat esimerkiksi ruovikoituneet rantaniityt, niityt, laitumet ja muut vaikeasti niitettävät tai laidunnettavat kohteet, joille on kerääntynyt kuloheinää ja kariketta. Suositeltava kulotusajankohta on keväällä, ennen kasvukauden alkamista, mutta myös syksy sopii kulotukseen. Koko aluetta ei pidä kulottaa yhdellä kertaa, sillä tuli voi koitua monelle hyönteiselle ja pieneliölle kohtalokkaaksi. On muistettava että kulotus vaatii aina jatkotoimenpiteen, sillä ravinteiden vapautuessa, rehevöityminen kiihtyy. Kulotuksen voi hyvin yhdistää niittoon tai laidunnukseen.

Lähteet

Haaranen, T., Partanen, H. & Tarvainen, A. 2005: Landskapet och naturens mångfald, Vårdbiotoper. Jordbrukets miljöspecialstöd år 2000–2006. – Jord- och skogsbruksministeriet, Helsinki. 20s. [esite].

Heikkilä, M. (toim.) 2002: Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. – Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 591. 58s.

Järvinen, C. 2004: Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Härkmeri. – Vaasa. Länsi-Suomen ympäristökeskuksen moniste 104. 58s.

Keskipohjanmaan liitto & Sigma konsultit (toim.) 2001: Keski-Pohjanmaan arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet. Kirjapaino Antti Välikangas Oy. 181s.

Tikkanen, H., Hongell, H. & Polso, A. 1999: Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit. – Länsi-Suomen ympäristökeskus, Vaasa. Alueelliset ympäristöjulkaisut 112. 141s.

Maisema-alue työryhmän mietintö II. 1992: Arvokkaat maisema-alueet. – Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto. Helsinki. 204s.

Perälä, T. & Jormila, J. 2001: Lestijokilaakson maisemanhoitosuunnitelma. Toholammin alue. – Länsi-Suomen ympäristökeskus, Vaasa. Alueelliset ympäristöjulkaisut 167. 77s.

Priha, M. (toim.) 2003: Perinnebiotooppien hoitokortti 1 – Laidunnus. – Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 4s. [esite].

Priha, M. (toim.) 2003: Perinnebiotooppien hoitokortti 2 – Niitto. – Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 4s. [esite].

Priha, M. & Borg, O. (toim.) 2003: Perinnebiotooppien hoitokortti 4 – Kulotus. – Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 4s. [esite].

Priha, M. (toim.) 2003: Perinnebiotooppien hoitokortti 9 – Järven- ja joenrantaniityt, jokivarsien tulvaniityt. – Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 4s. [esite].

Rapo, J. & Kullas, J. 2004: Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Ylistaro. – Vaasa. Länsi-Suomen ympäristökeskuksen moniste 118. 52s.